

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**LEXIKÁLNÍ SPOJITELNOST SLOVESA „DÁT - DÁVAT“
V ČEŠTINĚ A JEHO EKVIVALENTY V RUŠTINĚ**

**LEXICAL COLLOCABILITY OF THE VERB „DÁT - DÁVAT“ IN CZECH AND
ITS EQUIVALENTS IN RUSSIAN**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYPRACOVALA: Markéta Školová

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Jindřiška Kapitánová, Ph.D.

2015

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně a uvedl/a všechny použité prameny.

V Olomouci, 9. 4. 2015

podpis

Děkuji Mgr. Jindřišce Kapitanové, Ph.D., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

podpis

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. TEORETICKÁ ČÁST	7
1.1. POJMY Z OBLASTI LEXIKOLOGIE A LEXIKOGRAFIE.....	7
1.1.1. LEXÉM (LEXIKÁLNÍ JEDNOTKA).....	7
1.1.2. LEXIKÁLNÍ SPOJITELNOST	7
1.2. SLOVESO.....	10
1.2.1. DEFINICE SLOVESA	10
1.2.2. LEXIKÁLNÍ SPOJITELNOST SLOVES	11
1.3. SLOVESO <i>DÁT</i>	12
1.3.1. SLOVESO <i>DÁT</i> V ČESKÉM VÝKLADOVÉM SLOVNÍKU	12
1.3.2. SLOVESO <i>DÁT</i> V RUSKÉM VÝKLADOVÉM SLOVNÍKU	13
1.4. VÝZNAMY SLOVESA <i>DÁT</i>	15
1.5. SLOVESO <i>DÁT</i> A JEHO RUSKÉ EKVIVALENTY	19
2. PRAKTICKÁ ČÁST	21
2.1. SLOVESO <i>DÁT</i> EXCERPOVANÉ V LEXIKOGRAFICKÝCH ZDROJÍCH	21
2.2. SLOVESO <i>DÁT</i> EXCERPOVANÉ V DÍLECH MILANA KUNDERY.....	28
2.2.1. SLOVESO <i>DÁT</i> EXCERPOVANÉ V ROMÁNU ŽERT.....	28
2.2.2. SLOVESO <i>DÁT</i> EXCERPOVANÉ V ROMÁNU NESNESITELNÁ LEHKOST BYTÍ.....	37
2.2.3. SLOVESO <i>DÁT</i> EXCERPOVANÉ V ROMÁNU VALČÍK NA ROZLOUČENOU	40
2.3. SHRnutí VÝSLEDKŮ ANALÝZY ČETNOSTI UŽITÍ SLOVESA <i>DÁT</i>	44
ZÁVĚR.....	45
РЕЗЮМЕ.....	47
SEZNAM POUŽITÉ ODBORNÉ LITERATURY	52
INTERNETOVÉ ZDROJE	53
SEZNAM ZDROJŮ EXCERPOVANÉHO MATERIÁLU.....	54
SLOVNÍKY.....	54
INTERNETOVÉ ZDROJE	55
ANOTACE.....	57
ABSTRACT	58

ÚVOD

Naše bakalářská práce s názvem „Lexikální spojitelnost slovesa dát - dávat v češtině a jeho ekvivalenty v ruštině“ se zabývá užitím slovesa *dát* v českém a ruském jazyce. Zvláštností tohoto slovesa je jeho značná schopnost spojovat se s různými druhy slov, čímž neustále mění svůj význam. Vyskytuje se v mnoha slovesných, substantivních a adjektivních vazbách. Naším cílem je poukázat na široké užití slovesa *dát* v českém jazyce a současně chceme zjistit, nakolik častý je jeho výskyt v různých paralelních vazbách v jazyce ruském. Předpokládáme, že v ruském jazyce lze v užití tohoto slovesa očekávat jisté odlišnosti. Stanovili jsme tedy hypotézu, že v ruštině bude výskyt slovesa *дать* v analogických případech méně častý než v češtině. Toto tvrzení se následně pokusíme na základě excerpovaného jazykového materiálu potvrdit či vyvrátit a určíme tak, do jaké míry dochází či nedochází mezi různými vazbami se slovesem *dát* ke shodě mezi oběma jazyky.

Naše práce se dělí na dvě základní části - teoretickou a praktickou. V teoretické části se nejdříve zaměříme na objasnění pro tuto práci důležitých pojmů, jako je lexém (lexikální jednotka) a lexikální spojitelnost. Dále se budeme věnovat definici sloves z morfologického, syntaktického a sémantického hlediska a také významu jejich spojitelnosti. Poté se blíže podíváme na lexikální význam slovesa *dát* a pokusíme se srovnat jeho významy v ruském a českém jazyce. Pro vymezení významu slovesa *дать* budeme vycházet z ruského výkladového slovníku *Русский толковый словарь* (Лопатин, Лопатина 1994) a pro vymezení významu českého *dát* jsme zvolili *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (Kroupová et al. 2005). Díky tomuto srovnání se pokusíme zjistit, zda se některé významy ruského *дать* s českým *dát* shodují, či ke shodě mezi jazyky nedochází. Poté si vazby se slovesem *dát* rozdělíme na základě valenčního slovníku nejčastějších českých sloves. V následující podkapitole se budeme zabývat slovesem *dát* a jeho ruskými ekvivalenty.

V praktické části naší bakalářské práce budeme vycházet z poznatků z části teoretické, především z rozdělení významů slovesa *dát*. První podkapitola bude obsahovat excerpovaný jazykový materiál z lexikografických zdrojů, tj. z česko-ruských a rusko-českých překladových slovníků. Pro další podkapitolu jsme si jako materiál k excerpici zvolili romány *Žert*, *Nesnesitelná lehkost bytí* a *Valčík na rozloučenou* od M. Kundery. Tato část bude obsahovat excerpce výpovědí a jejich částí z daných děl, kde

se vyskytuje sloveso *dát*. Následně budeme porovnávat četnost užití tohoto slovesa v českém a ruském jazyce, abychom mohli potvrdit či vyvrátit námi stanovenou hypotézu. V závěru práce se poté pokusíme shrnout veškeré poznatky a získané výsledky ohledně výskytu českého slovesa *dát* a jeho ruských ekvivalentů.

1. TEORETICKÁ ČÁST

V úvodní kapitole naší bakalářské práce se budeme věnovat důležitým pojmům jako je lexém a lexikální spojitelnost. Poté se budeme zabývat slovesy a stručně se pokusíme vymezit jejich definici a následně i definici pojmu lexikální spojitelnost sloves. V další podkapitole budeme na základě výkladových slovníků porovnávat významy slovesa *dát* v ruském a českém jazyce. Dále si na konkrétních příkladech uvedeme nejčastěji používané vazby se slovesem *dát* a ukážeme si, jak se jeho význam v závislosti na kontextu mění. V závěru této části se budeme zabývat jeho ruskými ekvivalenty.

1.1. POJMY Z OBLASTI LEXIKOLOGIE A LEXIKOGRAFIE

1.1.1. LEXÉM (LEXIKÁLNÍ JEDNOTKA)

„Lexém je abstraktní jednotka lexikálního systému nadřazená všem svým konkrétním manifestacím v řečových řetězcích, tj. zahrnující u ohebných slov všechny gramatické tvary (např. *kupuji, kupuješ, bude kupovat...*; *tatínek, tatínkovi, tatínkem...*)“ (Grepl et al. 2012, s. 69). Většinou synonymně s termínem lexém se užívá označení lexikální jednotka. Všechny lexikální jednotky, resp. slova se mohou spojovat s jinými lexikálními jednotkami na základě svého postavení v jazykovém systému, především v systému lexikálním. Tyto kombinace pak dále slouží k vytváření celých textů (Čermák 2010, s. 14).

1.1.2. LEXIKÁLNÍ SPOJITELNOST

Kombinací konkrétních lexikálních jednotek dochází k syntagmatickým významovým vztahům neboli lexikální spojitelnosti. R. Blatná a F. Čermák (1995, s. 37) daný jev komentují následovně: „Každý lexém se při komunikaci manifestuje na ose syntagmatické v relativně ustálené, ale otevřené množině kontextů množinou výskytů a vytváří jinou kontextovou oblast. Dochází tedy kromě výjimečných případů (*Prší. – Br! – Auto!*) k spojování jeho výskytů s výskyty jiných lexémů. Každá lexikální jednotka tedy má jistou spojitelnost, kolokabilitu.“

„Schopnost spojitelnosti je v rovinách nesoucích význam, především v rovině lexikální, označována termínem **kolokabilita**“ (Grepl et al. 2012, s. 88). Podle F. Čermáka (2002, s. 217–218) se pod daným pojmem rozumí „individuální formální a významová spojitelnost, schopnost jazykového prvku kombinovat se s jiným prvkem nebo jinými prvky, vytvářená jeho jedním nebo více kolokačními paradigmaty a podmíněná jeho kompatibilitou (významovou slučitelností) s nimi; spolu s valencí patří k hlavním složkám syntagmaticnosti každého jazykového prvku. Kolokabilita je ve svém úhrnu zásadní složkou hodnoty lexému a je pro libovolné dva lexémy, i synonymní, vždy jedinečná a nezaměnitelná“ (např. *psát + dopis, knihu, deník*).

„Míra kolokability je pro jednotlivá slova různá, zcela neomezenou spojitelnost však nemá žádné. Některá slova se spolu kombinují se zvlášť velkou pravděpodobností. Vyplývá to především z jejich významových vlastností, ale i z tradic určitého jazyka (např. *vyprchat - vůně, štěkat - pes, kácet - strom, les*)“ (Grepl et al. 2012, s. 88). Lingvistika ve většině případů konkrétní míru kolokability nestanovuje. F. Čermák (2010, s. 295–296) ve své publikaci uvádí, že „obecné hranice a směry jsou dány v jasném rámci slovních druhů, pokud je daný jazyk jasně vymezuje. Nicméně i v takto slovnědruhově vymezené kombinatorice jsou intuitivně nějak vycit'ované stupně a hranice.“ Podle něj lze kolokabilitu lexémů bez dalšího výzkumu orientačně vnímat aspoň jako trojího typu:

- „vysokou a zdánlivě neomezenou kolokabilitu (žádný libovolný lexém se nemůže běžně kombinovat s libovolným jiným, př. *nějaká tma, nějaká výška* - téměř neužíváme)“
- „střední, omezenou a snadno zkoumáním poznatelnou kolokabilitu, patří sem většina běžných lexémů (př. *krásný den, slunečná dovolená*)“
- „periferní a krajně omezenou kolokabilitu, patří sem zvl. monokolokabilní slova (tato slova se mohou kombinovat pouze s určitým lexémem, př. *nadrobno - nakrájet, všanc - vydat, poulit - oči*)“ (Čermák 2010, s. 295–296).

Podle F. Čermáka (2002, s. 218) „individuální realizací kolokability vzniká **kolokace**“. Daný termín označuje „kombinaci, syntagma jazykových prvků lexikální povahy; dříve též spojení slov“ (Čermák, Hladká 2002, s. 218) a lze vyčlenit několik jejích typů:

- „systémové pravidelné kolokace, tj. víceslovné termíny (srov. př.: *kyselina sírová, cestovní kancelář*)“
- „systémové nepravidelné kolokace, tj. frazémy a idiomy (srov. př.: *ležet ladem, růžové brýle*)“
- „textové pravidelné kolokace, tj. běžné kolokace (srov. př.: *letní dovolená, právě ten*); v jejich rámci lze vyčlenit kolokace typické, které většina mluvčích užívá preferenčně“
- „textové nepravidelné kolokace, tj. individuální autorské metafory (srov. př.: *třeskutě vtipný, virové hrátky*)“ (Čermák, Hladká 2002, s. 218).

1.2. SLOVESO

1.2.1. DEFINICE SLOVESA

F. Trávníček (1951, s. 1314) ve své publikaci uvádí, že „slovesa – starším názvem časoslova – jsou slova, která se časují a vždy vyjadřují děj nebo stav z něho přímo vyplývající. Dějem (v širokém smyslu) rozumíme změnu místa a času nebo jen času někoho nebo něčeho.“

Sloveso můžeme definovat také jako „plnovýznamový ohebný slovní druh“ a lze podle něj v nejobecnější rovině říci, že sloveso „jednak vyjadřuje stavy, prosté a akční mutace těchto stavů a jednak procesy a změny těchto procesů. Stavy a procesy mohou mít svého substančního nositele, nebo ho mít nemusejí, a to proto, že buď neexistuje, nebo není pojmenován. Toto vše může sloveso vyjádřit jako děj, který v okamžiku promluvy proběhl (děj minulý), nebo jako děj probíhající (přítomný) anebo jako děj, který proběhne (budoucí)“ (Grepl et al. 2012, s. 310).

Pro srovnání si také uvedeme jednu ruskou definici, kterou ve své publikaci uvádí A. B. Anikina a I. K. Kalinina (Аникина, Калинина 1983, s. 68). „Глагол - это часть речи, объединяющая слова, которые обозначают действия, процессы, состояние, развитие признака во времени и которым свойственны категории лица, времени, склонения, вида и залога.“

Podle M. Vavrečky (2007, s. 7) sloveso představuje jednu z nejobsáhlejších jazykových kategorií, kterou lze definovat z několika hledisek, na která se nyní zaměříme. Z hlediska **morfologie** můžeme sloveso chápat jako plnovýznamový slovní druh, který ve větě plní nejčastěji roli přísudku a vyjadřuje „význam příznaku (činnosti, procesu nebo stavu) prostřednictvím kategorie vidu, slovesného rodu, způsobu, osoby, čísla a času, ale i jmenného rodu. Všechny slovesné kategorie vystupují ve tvaru tvaroslovných nebo slovotvorných paradigmat. Ke tvarotvorným paradigmatům náleží tvoření osobních tvarů jednotného a množného čísla podle časů a způsobů, k paradigmatům slovotvorným pak patří tvoření vidových forem, tvoření přídavných jmen slovesných a přechodníků“ (Vavrečka 2007, s. 7).

Slovesné tvary můžeme dělit na ohebné, které časujeme, a neohebné. Mezi ohebné patří tvary osoby, čísla, času a způsobu a nazýváme je predikativními. Mezi neohebné patří tvary infinitivu, přídavných jmen slovesných a přechodníků a nazýváme

je atributivními. „Složením svých tvarů nejsou morfologické tvary slovesa stejné. Kategorie vidu a slovesného rodu jsou celoslovesné - jsou vlastní všem slovesným tvarům. Ostatní kategorie náleží jen některým třídám tvarů“ (Vavrečka 2007, s. 7). Všechny slovesné tvary, které můžeme časovat, mají kategorii způsobu. Tato kategorie se však nevyskytuje u kategorie infinitivu, přídavných jmen slovesných a přechodníků. Kategorie času se vyskytuje u tvarů oznamovacího způsobu, nenajdeme ji u podmiňovacího způsobu a infinitivu. U tvarů rozkazovacího a oznamovacího způsobu můžeme dále rozlišit kategorii osoby, avšak u tvarů podmiňovacího způsobu a neohebných tvarů ji nenajdeme. Dále u sloves určujeme kategorii čísla, vyjma tvarů infinitivu a přechodníků. Kategorii rodu můžeme přiřadit pouze k tvarům jednotného čísla minulého času, tvarům podmiňovacího způsobu a přídavných jmen slovesných (Vavrečka 2007, s. 7).

Ze **syntaktického** hlediska je sloveso podle M. Vavrečky (2007, s. 9) „základním prostředkem pro vyjádření predikativnosti a organizačním prvkem větné struktury. Predikativnost - vztah obsahu výpovědi k určitému modálnímu a časovému plánu - sloveso vyjadřuje kategoriemi času, způsobu a osoby.“

Z hlediska **sémantiky** se slovesa dělí následovně:

- „slovesa s obecným významem blízkým zájmenům“ (srov. př.: *dělat, být, mít*);
- „slovesa plnovýznamová“ (srov. př.: *létat, plazit se*);
- „slovesa významově pomocná, která doplňují významy plnovýznamových sloves o prvek modality nebo fázovosti“ (srov. př.: *Chci zpívat; Musím jít*) (Grepl et al. 2012, s. 310).

1.2.2. LEXIKÁLNÍ SPOJITELNOST SLOVES

Jednou z charakteristických zvláštností slovesa je jeho lexikální a gramatická spojitelnost. M. Vavrečka (2007, s. 79) definuje tuto lexikální spojitelnost slovesa jako jeho „univerzální schopnost spojovat se s jinými slovy v závislosti na svém lexikálním významu, a podmiňuje možnost široce měnit svůj význam v závislosti na významu svých kontextových partnerů“. V závislosti na rozmezí své lexikální spojitelnosti mohou slovesa mít buď více významů (široký okruh spojitelnosti - mnohoznačná slovesa) nebo mít význam pouze jeden (úzký okruh spojitelnosti - jednoznačná slovesa, termíny).

1.3. SLOVESO DÁT

Toto sloveso má značnou schopnost spojovat se s různými druhy slov, a tím svůj význam měnit. V obou jazycích se vyskytuje v mnoha slovesných, substantivních a adjektivních vazbách. Sloveso *dát* a jeho tvar *dávat* se od sebe odlišují svým slovesným videm, jde o jeden lexém. Základní význam této vidové dvojice však zůstává stejný. Dokonavý vid vytváříme většinou pomocí předpony (srov. př.: *dělat* – *udělat*, *psát* – *napsat*). Jen výjimečně je možné tvořit dokonavý tvar příponou (srov. př.: *-nout*: *sprchovat se* – *sprchnout se*). Naopak nedokonavý vid se vytváří k dokonavému slovesu vždy příponami. Produktivní jsou přípony *-vat* (srov. př.: *vydělat* – *vydělávat*), nebo *-ovat* (srov. př.: *přivázat* – *přivazovat*) (Kopečný 1962, s. 5).

Nyní se v této podkapitole pokusíme srovnat významy slovesa *dát* v ruském a českém jazyce. V obou jazycích budeme vycházet z výkladových slovníků, a to z Русского толкового словаря (Лопатин, Лопатина 1994) a ze Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost (Kroupová et al. 2005).

1.3.1. SLOVESO DÁT V ČESKÉM VÝKLADOVÉM SLOVNÍKU

České *dát* má velmi rozsáhlé možnosti využití, a jelikož existuje velké množství vazeb s daným slovesem, uvedeme si nyní pouze některé. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost (Kroupová et al. 2005, s. 53) je dělí do několika skupin: **1.** významy **„odevzdat, poskytnout někomu něco do vlastnictví, k spotřebování ap.** (srov. př.: *dal mi knihu* - *daroval, věnoval*; *dali vám najíst?*; *dejte mi kilo masa* - *prodejte*; *dát pacientovi lék, injekci*; *dát žákovi dobrou známku* - *ohodnotit jí jeho vědomosti*; *dát někomu možnost, příležitost, přednost*; *dát auto k dispozici*; *dát čas na rozmyšlenou*; *dát něco na vědomí*; *dát příklad*; *dát někomu dceru za ženu* - *provdat ji za něho*; *dát život dítěti* - *porodit*; *dali mu jméno Jan*; *dát si oběd, pivo* - *objednat*; *strom dal úrodu* - *poskytl*; *je dána úsečka* - *určena, stanovena*); **2.** významy **umístit, položit, postavit, přemístit, podat** (srov. př.: *dát sešit na lavici, do lavice*; *dej to pryč!* - *odnes*; *dát branku* - *vstřelit*; *dát do novin* - *veřejně v nich zkritizovat*; *dali ho do Prahy* - *přeložili*); **3.** významy **způsobit, postarat se, aby bylo něco vykonáno, připustit, nechat, dovolit** (srov. př.: *dát prostříť stůl*; *dát si ušít šaty*; *nedal jí domluvit*; *nedej bůh, aby...*); **4.** významy **projevit se pasivně vzhledem k ději, k činnosti někoho jiného, nechat,**

připustit, strpět, dopustit (srov. př.: *dát se zlákat, ošidit; nedat na sobě nic znát; to si dejte vyprávět*); **5. sloveso *dát* ve spojení s podstatným jménem dějovým** - opisné vyjádření děje (srov. př.: *dát rozkaz, dát pokyn*); **6. významy (vy)žádat si** (srov. př.: *to dá ještě mnoho práce*; a **způsobit** (srov. př.: *děti dají mnoho starostí*).“ Mezi ostatní příklady, které ve slovníku nebyly zařazeny do výše uvedených skupin, patří např.: *„ať si to dá za klobouk; co je psáno, to je dáno - písemný projev zavazuje; dal výpověď - vystoupil ze zaměstnání; dali mu výpověď - propustili ho ze zaměstnání; dát někomu za vyučenou, na pamětnou - vytrstat ho; dát se prosit - být neochotný; dát si říci - poddat se, po zdráhání svolit; dát slovo - slíbit slovem; dej mi pokoj; dej si pozor; dejme tomu, že - připuštěme; dejte si chutnat; nedal jinak - nepovolil; ten si dal - utřil neúspěch, ostudu; tys tomu dal - pokazil jsi to“*. Významy vidového protějšku *dávat* se shodují s výše zmíněnými skupinami 1-5 a navíc se u něj vyskytuje význam **činností poskytovat, pořádat** (srov. př.: *dávat koncert, co dnes dávají - hrají*).

1.3.2. SLOVESO *DÁT* V RUSKÉM VÝKLADOVÉM SLOVNÍKU

Podle Русского толкового словаря (Лопатин, Лопатина 1994, s. 117) mezi nejčastější významy ruského slovesa *дать* patří: **1. dát** koho/co/čeho komu/čemu ve smyslu ***udělat něco, aby někdo něco dostal*** (srov. př.: *дать газету, дать воды*); **2. dát** co komu/čemu ve smyslu ***poskytnout*** (srov. př.: *дать отпуск, дать свободу*); **3. dát** komu/čemu ve smyslu ***dovolit*** (srov. př.: *дайте я вам помогу, дал мячу упасть*); **4. dát** co komu/čemu ve smyslu ***doručit, dodat, přinést jako výsledek něčeho*** (srov. př.: *дать богатый урожай, все усилия ничего не дали*); **5. dát** co ve smyslu ***uspořádat, zorganizovat, uskutečnit*** (srov. př.: *дать ужин, дать концерт*); **6. dát** co komu/čemu ve smyslu ***určit přibližný věk*** (srov. př.: *ему не дать сорока лет*); **7. dát** co ve smyslu ***provést nějakou činnost*** (srov. př.: *дать согласие, дать обещание*); **8. dát** ve tvaru imperativu (zde má význam částice) ve smyslu ***rozhodnutí něco udělat*** (srov. př.: *дай, думаю, позвоню ему*); **9. dát** komu ve smyslu ***udeřit, uhodit*** (srov. př.: *дать по уху*). Mezi další významy patří ***sdělit, oznámit*** (srov. př.: *дать знать о ком/чем*); ***slíbit*** (srov. př.: *дать слово*); ***vyhrožovat*** (srov. př.: *я тебе дам*).

Z uvedených příkladů můžeme vidět, že některé významy ruského *дать* se s českým *dát* zcela shodují, např. *poskytnout* (srov. př.: *дать отпуск - dát dovolenou*);

uspořádat (srov. př.: *дать концерт - dát koncert*); *provést nějakou činnost* (srov. př.: *дать согласие - dát souhlas*). A naopak můžeme najít také významy, které se vyskytují pouze v jednom z jazyků, např. *určit přibližný věk* (srov. př.: *ему не дать сорока лет*) či *rozhodnutí něco udělat* (srov. př. *дай, думаю, позволю ему*).

1.4. VÝZNAMY SLOVESA *DÁT*

Nyní si na konkrétních příkladech uvedeme nejčastěji používané větné konstrukce či modely se slovesem *dát* (typický význam a formální realizace) a ukážeme si, jak se jeho význam v závislosti na kontextu větné stavby mění. Dále se pokusíme uvedené příklady pro přehlednost rozdělit do dvou kategorií podle toho, zda se sloveso pojí s konkrétním předmětem/osobou či je ve vazbě s předmětem abstraktním. Následující naše příklady i základní přehled užití českého slovesa *dát* vycházejí z valenčního slovníku nejčastějších českých sloves *Slovesa pro praxi* od A. Jirsové, H. Prouzové a N. Svozilové (1997, s. 37–38). Následně nám toto rozdělení poslouží při zpracovávání praktické části naší bakalářské práce.

I. SLOVESO *DÁT* + konkrétní předmět či osoba:

I.I. Význam: odevzdat/ odevzdávat do vlastnictví, k spotřebování, věnovat formální spojitelnost:

někdo	dá/dává	něco/někoho/po něčem	někomu
-------	---------	----------------------	--------

Srov. př.: *Sousedka **dala** dětem po jablíčku, aby jí nelezly na strom.*

*K Vánocům mi matka **dávala** obvykle nějakou kosmetiku.*

*Helena mu **dala** k Vánocům spoustu dárků.*

I.II. Význam: (pře)nechat/ (pře)nechávat, zejm. za peníze, prodat /prodávat formální spojitelnost:

někdo	dá/dává	něco/někoho/po něčem/nějak	někomu	za něco/nějak/za někoho
-------	---------	----------------------------	--------	-------------------------

Srov. př.: *Za kolik ti to **dal**? Kolo za tisíc a náhradní díly za pět set.*

*Za kuřata jsem tomu dědovi **dala** po padesáti korunách.*

*Za stovku vám toho jezevčíka **nedám**, nezlobte se na mě.*

*Selka **dala** mamince za obnošené dětské oblečky doma stlučené máslo.*

I.III. Význam: přemístit/ přemísťovat formální spojitelnost:

někdo	dá/dává	někoho/něco	někam
-------	---------	-------------	-------

Srov. př.: Marie **dala** děcko do postele, zamkla a odešla.

Raněného **dali** na nosítka a přikryli dekou.

Kotě **dejte** do košíku.

Některé květiny **dávám** na léto na balkón.

I.IV. Význam: umístit/ umístit'ovat za něj. účelem

formální spojitelnost:

někdo	dá/dává	někoho	na něco/do něčeho/něco dělat
-------	---------	--------	------------------------------

Srov. př.: Z tohoto manželství se mu narodil syn Jindřich, kterého **dal** na řemeslo.

Rodiče z chudších vrstev **nedávali** většinou své děti studovat.

Podnik **dal** mladého Havelku studovat informatiku, aby měl v budoucnu odborníka na tento obor.

II. SLOVESO DÁT + abstraktní předmět:

II.I. Význam: (z)působit, aby něco bylo nějaké, dodat/ dodávat něčeho něčemu

formální spojitelnost:

někdo/něco	dá/dává	něco	něčemu
------------	---------	------	--------

Srov. př.: Autor **dal** svému příspěvku tentokrát podobu fejetonu.

Neudělali nic jiného, než že starému obsahu **dali** novou formu.

Jeho příchod **dal** událostem rychlý spád.

Sama přítomnost význačných osobností **dala** večeru slavností ráz.

II.II. Význam: poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím

formální spojitelnost:

někdo	dá/dává	něco	někomu
-------	---------	------	--------

Srov. př.: Pak mi **dal** doktor své telefonní číslo, kdyby bylo zapotřebí.

Jejich prostřednictvím jsme **dávali** návrh výrobcům vagónů metra.

První příležitost mi **dal** ředitel opavského divadla.

Proto jsme vám **dali** možnost dělat státopornou politiku.

II.III. Význam: postihnout/ postihovat někoho nějak, zasáhnout někoho

formální spojitelnost:

někdo	dá/dává	něco	něčím	někomu	někam
-------	---------	------	-------	--------	-------

Srov. př.: **Dám** ti pohlavek, až odletíš.

*Pes neposlouchal, a tak jsem mu **dal** ránu.*

*K 1. únoru **dává** ředitelství ústavu výpověď deseti zaměstnancům.*

*Voják si matně vzpomínal, že mu někdo **dal** po hlavě nějakým tupým předmětem.*

II.IV. jen ned. DÁVAT, význam: činností poskytovat, pořádat

formální spojitelnost:

někdo	dává	něco
-------	------	------

Srov. př.: Dnes **dává** koncert Yehudi Menuhin.

*Včera **dávali** v televizi zajímavou inscenaci.*

*Národní divadlo **dává** v novém nastudování Maryšu.*

II.V. jen dok. DÁT, význam: způsobit, vyžádat si vynaložení něčeho

formální spojitelnost:

někdo/něco	(u)dělat	dá	něco
------------	----------	----	------

Srov. př.: *To víš, děti **dají** spoustu starostí.*

*Tak si vemte kocourka, ten **nedá** žádnou práci.*

*Ten svetr **dá** ještě hodně pletení.*

II.VI. Význam: uvolnit/ uvolňovat peníze za něj. účelem

formální spojitelnost:

někdo	dá/dává	něco	někomu	na něco/do něčeho
-------	---------	------	--------	-------------------

Srov. př.: *Akademie **dá** pracovníkovi peníze jen na cestu a ubytování, stravu si platí sám.*

*Armáda nám absolventům **dává** hodně peněz na rodinu.*

*V první generaci podnikatelů bylo běžné, že **dávali** většinu zisku do podniku.*

II.VII. Význam: (po)starat se, aby bylo něco vykonáno

formální spojitelnost:

někdo/něco	dá/dává	(u)dělat	něco
------------	---------	----------	------

Srov. př.: *Karel IV. **dal** postavit první kamenný most v Praze.*

*Závod **dal** opravit rekreační chatu.*

*Všechn nábytek jsme **dali** dělat na zakázku.*

Pozn.: „Časté jsou frazémy jako např. *dát/ dávat něco k dispozici/na starost; dát/ dávat někomu za vyučenou/ na pamětnou/ na frak; tys tomu dal! ten si dal! dej mi pokoj*“ (Jirsová, Prouzová, Svozilová 1997, s. 37–38).

Z daného rozdělení je zřejmé, že lexém *dát* má v českém jazyce velmi široký okruh lexikální spojitelnosti. Podle J. Šonkové (2008, s. 145) patří slovo *dát* mezi 30 nejfrekventovanějších spisovných slov v češtině, konkrétně v tabulce zaujímá 18. místo. V rámci sloves v synchronním reprezentativním korpusu současné psané češtiny zaujímá místo šesté s počtem 117 505 tvarů a jeho četnost mezi slovesy tvoří 0,7 % (Šonková 2008, s. 167).

1.5. SLOVESO DÁT A JEHO RUSKÉ EKVIVALENTY

Na následujících slovních spojeních si uvedeme některé příklady lexikální spojitelnosti slovesa *dát*. Nejdříve si uvedeme spojení, která jsou v obou jazycích zcela shodná. Českému *dát* tedy v tomto případě odpovídá ruské *дать*. Pro ilustraci shodných spojení můžeme uvést např.: *dát možnost* - rus. *дать возможность*, *dát instrukce* - rus. *дать инструкции*, *dát návrh* - rus. *дать предложение*, *dát šanci* - rus. *дать шанс*, *dát radu* - rus. *дать совет*, *dát příkaz* - rus. *дать приказ*, *dát pohlavek* - rus. *дать подзатыльник*, *dát za uši* - rus. *дать по уху*, *dávat večeři* - rus. *дать ужин*, *dávat koncert* - rus. *дать концерт*, *dejte mi půl kila cukru* - rus. *дайте мне полкило сахара*, *dát záruku* - rus. *дать гарантию*, *dát znamení* - rus. *дать знак*, *dávat hodiny* - rus. *давать уроки* (Vavrečka 2007, s. 80; Horálek, Pěk, Kopecký 1977, s. 69 – 71).

A naopak nulová shoda mezi slovesy v českém a ruském jazyce se objevuje například v těchto případech: srov. př.: *dát pokutu* - rus. *наложить штраф*; *dát do uvozovek* - rus. *поставить в кавычки*; *dát do závorek* - rus. *поставить в скобки*; *dát práci* - rus. *предоставить работу*; *dát slevu* - rus. *предоставить скидку*; *dát doporučení* - rus. *предоставить рекомендацию*; *dát slovo* - rus. *предоставить слово*; *dát razítko* - rus. *поставить штамп*; *dát známku* - rus. *поставить оценку*; *dát vízum* - rus. *поставить визу*; *dát do prodeje* - rus. *пустить в продажу*; *dát injekci* - rus. *сделать укол*; *dát diplom* - rus. *вручить диплом*, *dát věci na své místo* - rus. *положить вещи на свое место*, *dát kabát do skříně* - rus. *повесить пальто в шкаф*, *dát květiny na stůl* - rus. *поставить цветы на стол*, *dát dopis do schránky* - rus. *опустить письмо в почтовый ящик* (Vavrečka 2007, s. 80).

Dále můžeme u uvedeného slovesa pozorovat pouze shodu částečnou, kdy českému *dát* odpovídá ruské *дать* s předponou *за-*, *от-*, *с-*. Srov. př.: *dát otázku* - rus. *задать вопрос*; *dát za úlohu* - rus. *задать задачу*; *dát přednost* - rus. *отдать предпочтение*; *dát dítě do školy* - rus. *отдать ребенка в школу*; *dát do úschovy* - rus. *сдать на хранение*; *dát do podnájmu* - rus. *сдать в аренду* (Vavrečka 2007, s. 80).

Z tohoto materiálu je zřejmé, že v ruském jazyce existuje k českému slovesu *dát* mnoho různých ekvivalentů (srov. př.: *задать*, *отдать*, *поставить*, *наложить*, *пустить* i dr.), zatímco v českém jazyce máme vždy lexém jeden - *dát*. Daný lexém má velmi široký okruh lexikální spojitelnosti. Avšak v některých případech je v češtině oproti ruštině častější užití jednoslovného pojmenování místo víceslovného, tzv. univerbizace. (srov. př.: *дать возможность* - *dát možnost* - *umožnit*).

Nyní máme k dispozici všechny potřebné teoretické poznatky o lexikální spojitelnosti slovesa *dát* a o možnostech jeho užití. Z poslední části naší bakalářské práce je zřejmé, že toto sloveso má široký okruh lexikální spojitelnosti. Můžeme tedy přejít k praktické části naší práce, v níž se na základě excerpovaného jazykového materiálu pokusíme potvrdit či vyvrátit v úvodu stanovenou hypotézu, že v ruštině můžeme očekávat jisté odlišnosti a výskyt slovesa *дамь* bude v analogických případech méně častý než v češtině.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Při zpracování praktické části budeme čerpat ze získaných poznatků z části teoretické. V následujících podkapitolách se budeme věnovat četnosti užití slovesa *dát* v češtině a ruštině a budeme ji porovnávat. K tomu nám poslouží 300 excerpčních lístků.

První podkapitola bude obsahovat excerpovaný jazykový materiál z lexikografických zdrojů, tj. z česko-ruských a rusko-českých překladových slovníků. V této podkapitole budeme vycházet z kapitoly 1.5 z teoretické části, kdy jsme rozdělili vazby se slovesem *dát* do několika skupin podle jeho významů. Následně se k těmto skupinám pokusíme přiřadit vazby s daným slovesem, pocházející z lexikografických zdrojů. Poté se pokusíme určit, u jakých významů konkrétně dochází či nedochází ke shodě mezi slovesy. Zároveň se pokusíme potvrdit či vyvrátit hypotézu, kterou jsme stanovili v úvodu naší práce, že v ruštině bude výskyt slovesa *дать* v analogických případech méně častý než v češtině.

V další podkapitole jsme si jako materiál k excerpci zvolili romány *Žert* (rok vydání originálu: 1991, rok vydání ruského překladu: 1999), *Nesnesitelná lehkost bytí* (rok vydání originálu: 1988, rok vydání ruského překladu: 1996) a *Valčík na rozloučenou* (rok vydání originálu: 1997, rok vydání ruského překladu: 2000) od M. Kundery a jejich překlady do ruštiny od N. Šulginy (Н. Шульгина). Originály i překlady uvedených děl jsme čerpali z webových stránek Českého národního korpusu. Tato část bude obsahovat excerpce výpovědí a jejich částí z daných děl, kde se vyskytuje sloveso *dát*. Poté budeme porovnávat četnost užití, význam a model použití tohoto slovesa v češtině a jeho ruský ekvivalent v překladech, abychom mohli opět potvrdit či vyvrátit stanovenou hypotézu.

2.1. SLOVESO *DÁT* EXCERPOVANÉ V LEXIKOGRAFICKÝCH ZDROJÍCH

Jako první jsme si k excerpci zvolili česko-ruské a rusko-české překladové slovníky, a to:

1. *Velký česko-ruský slovník* od M. Sádlíkové a I. Krejčířové (VČRS, 2005);
2. *Чешско-русский словарь I.* под редакцией Л. В. Копецкого, Й. Филиппа и О. Лешки (ЧРС I, 1976);
3. *Česko-ruský slovník* zpracovaný za hlavní účasti E. Melnikova, Z. Šromové a M. Martinkové (ČRS 1, 1977);

4. *Rusko-český a česko-ruský slovník* od M. Šroufkové, R. Pleského, M. Vencovské (RČČRS 2, 1988);
5. *Rusko-český, česko-ruský slovník* od M. Šroufkové, R. Pleského a M. Vencovské (RČČRS, 1998);
6. *Česko-ruský slovník* od A. I. Pavloviče (ČRS 2, 1984);
7. *Rusko-český slovník I* zpracovaný za vedení L. V. Kopeckého a O. Lešky (RČS I, 1978).

Záměrně jsme si k excerpci zvolili poměrně velký počet slovníků. Nejstarší slovník pochází z roku 1976 a nejmladší byl vydán v roce 2005. Díky nim se nám podařilo získat velmi komplexní jazykový materiál, což nám umožní co nejpřesnější výsledky při potvrzení či vyvrácení naší hypotézy.

Nyní si na konkrétních příkladech uvedeme nejčastěji používané vazby se slovesem *dát* ve výše uvedených překladových slovnících. Tyto vazby se pokusíme rozdělit do dvou větších kategorií podle toho, zda se sloveso pojí s konkrétním předmětem/osobou či je ve vazbě s předmětem abstraktním. Vycházet budeme z podkapitoly 1.5 z teoretické části naší práce, kde jsme si významy slovesa *dát* rozdělili do skupin na základě valenčního slovníku nejčastějších českých sloves *Slovesa pro praxi* od A. Jirsové, H. Prouzové a N. Svozilové (1997).

I. SLOVESO DÁT + konkrétní předmět či osoba

I.I. Význam: odevzdat/ odevzdávat do vlastnictví, k spotřebování, věnovat

dát knihu - дать книгу (VČRS, 2005, str. 97)

dej mi tu knihu - подай мне эту книгу (ČRS 1, 1977, str. 69)

dej mu to (až ho potkáš) - передай ему это (ČRS 1, 1977, str. 69)

dávat dárky - дарить (ČRS 1, 1977, str. 71)

dát květiny - дать цветы (VČRS, 2005, str. 97)

dát něco na památku - подарить на память (ČRS 2, 1984, str. 52)

dejte mi půl kila cukru - дайте мне полкило сахара (RČS I, 1978, str. 191)

dej n. půjč n. prodej mi tužku, prosím tě - дай, пожалуйста, карандаш (RČS I, 1978, str. 191)

dát vodu - дать воды (ЧРС I, 1976, str. 108)

dát noviny - дать газету (ЧРС I, 1976, str. 108)

*dát chléb - **дать** хлеб* (ЧРС I, 1976, str. 108)

*dát dceru komu - **выдать** дочь за кого* (ČRS 2, 1984, str. 53)

I.II. Význam: (pře)nechat/ (pře)nechávat, zejm. za peníze, prodat/ prodávat

*co bych za to **dal**, kdyby ... - чего бы я не **дал** за то, чтобы ...* (VČRS, 2005, str. 97)

*kolik n. co jste za to **dal** n. zaplatil? - сколько вы за это **дали**?* (RČS I, 1978, str. 191)

I.III. Význam: přemístit/ přemíst'ovat

*kam **dát** ty knihy - куда **положить** эти книги* (VČRS, 2005, str. 97)

***dávat** knihy na stůl - **класть** книги на стол* (RČČRS, 1998)

***dávat** do tašky - **класть** в портфель* (RČČRS, 1998, str. 494)

***dát** květiny na stůl - **поставить** цветы на стол* (VČRS, 2005, str. 97)

***dát** kabát do skříně - **повесить** пальто в шкаф* (VČRS, 2005, str. 97)

***dát** věci na místo - **положить/поставить** вещи на место* (VČRS, 2005, str. 97)

***dát** dopis do schránky - **опустить** письмо в почтовый ящик* (VČRS, 2005, str. 97)

***dát** ruce do kapes - **(за)сунуть** руки в карманы* (VČRS, 2005, str. 97)

***dát** si klobouk na hlavu - **надеть** шляпу* (VČRS, 2005, str. 97)

***dát** nohu do sádky - **наложить** гипс на ногу* (VČRS, 2005, str. 97)

*kam jsem to jen **dal**? - и куда я это только **дел**?* (VČRS, 2005, str. 97)

***dej** ty nohy pryč - **убери** свои ноги* (VČRS, 2005, str. 97)

***dát** psaní na poštu - **сдать** письмо на почту* (ČRS 2, 1984, str. 52)

*kam jsi **dal** moje rukavice? - куда ты **дел** мои перчатки* (ČRS 2, 1984, str. 52)

dát** blíž - **придвинуть (ČRS 2, 1984, str. 52)

dát** dál - **отодвинуть (ČRS 2, 1984, str. 52)

***dej** to do kapsy - **положи** это в карман* (ČRS 2, 1984, str. 52)

dávat** pryč - **убирать (RČČRS 2, 1988, str. 494)

dávat** dolů - **снимать (RČČRS 2, 1988, str. 494)

I.IV. Význam: umístit/ umíst'ovat za něj. účelem

***dát** někoho na vychování - **отдать** на воспитание* (ČRS 2, 1984, str. 52)

***dát** zavazadlo do úschovy - **сдать** вещи на хранение* (ČRS 1, 1977, str. 69)

***dát** zboží do prodeje - **пустить** товар в продажу* (RČČRS 2, 1988, str. 494)

***dát** do opravy - **сдать** в ремонт* (RČČRS 2, 1988, str. 494)

***dát** do oběhu - **пустить** в оборот* (RČČRS 2, 1988, str. 494)

II. SLOVESO DÁT + abstraktní předmět

II.I. Význam: (z)působit, aby něco bylo nějaké, dodat/ dodávat něčeho něčemu

*dát nový smysl čemu - **придать** новый смысл чему (VČRS, 2005, str. 97)*

II.II. Význam: poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím

*dát záminku k čemu - **(no)дать** повод для чего/к чему (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát záruku nač - **дать** гарантию чего/на что (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát dobrý, špatný příklad - **подать/показать** хороший, плохой пример (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát přednost komu, čemu před kým, čím - **отдать** предпочтение кому, чему перед кем, чем (ЧС I, 1976, str. 108)*

*dát najevo n. na srozuměnou komu - **дать** понять кому (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát za pravdu komu - **признать** правым кого (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát špatnou známku - **поставить** плохую отметку/оценку (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát otázku komu - **задать** вопрос кому (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát hádanku - **загадать** загадку (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát zprávu - **сообщить** (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát sbohem komu - **проститься** с кем (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát naději komu - **обнадежить** кого (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát razítko - **поставить** печать (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát potvrzení - **выдать** удостоверение (ČRS 1, 1977, str. 69)*

*dát znamení - **дать** знак (ČRS 1, 1977, str. 69)*

*dát milost - **помиловать** (ČRS 2, 1984, str. 52)*

*dát spropitné komu - **дать** на чай кому (VČRS, 2005, str. 97)*

*dát injekci - **сделать** укол (VČRS, 2005, str. 97)*

*dávat hodiny - **давать** уроки (ČRS 1, 1977, str. 72)*

*dát n. přinést zajímavé výsledky - **дать** интересные результаты (RČS I, 1978, str. 191)*

*dát n. podat lék - **дать** лекарство (RČS I, 1978, str. 191)*

*dát jíst komu - **дать** (no)есть кому (ČRS 1, 1977, str. 69)*

*dát pít komu - **дать** пить кому (ČRS 1, 1977, str. 69)*

*dát na dluh - **отпустить** в кредит (ČRS 1, 1977, str. 69)*

*dát příležitost - **предоставить** возможность (ČRS 2, 1984, str. 52)*

dát polibek - поцеловать (ČRS 2, 1984, str. 53)
dát branku - забить гол (VČRS, 2005, str. 97)
dát šach - объявить шах (VČRS, 2005, str. 97)
dát mat - дать мат (VČRS, 2005, str. 97)
dávat vīnu komu - обвинять кого в чем (ČRS 1, 1977, str. 72)
dát průchod slzám - дать волю слезам (RČS I, 1978, str. 191)
dát návod - дать указание (ČRS 1, 1977, str. 69)
dát nazpět - дать сдачу (сдачи) (ČRS 2, 1984, str. 52)
dát telefonní číslo - дать номер телефона (ČRS 2, 1984, str. 52)

II.III. Význam: postihnout/ postihovat někoho nějak, zasáhnout někoho

dát výpověď komu - уволить кого (ČRS 1, 1977, str. 70)
dát pohlavek - дать подзатыльник (ČRS 1, 1977, str. 70)
dát žihadlo komu - ужалить кого (VČRS, 2005, str. 97)
dát ránu - нанести удар (ČRS 2, 1984, str. 53)

II.IV. jen ned. DÁVAT, význam: činností poskytovat, pořádat

dávat/pořádat oběd - давать обед (RČČRS 2, 1988, str. 119)
dávat/pořádat koncert - давать концерт (RČČRS 2, 1988, str. 119)
co dávají? (v divadle) - что дают/играют (ČRS 1, 1977, str. 72)
co dnes dávají v televizi? - какая сегодня программа по телевизору? (RČČRS, 1998, str. 494)

II.V. jen dok. DÁT, význam: způsobit, vyžádat si vynaložení něčeho

to dá mnoho práce - это потребует большого труда (VČRS, 2005, str. 97)

II.VI. Význam: uvolnit/ uvolňovat peníze za něj. účelem

žádný nalezený materiál k excerpci

II.VII. Význam: (po)starat se, aby bylo něco vykonáno

dal postavit most - он велел построить мост (ČRS 2, 1984, str. 52)
dát popravit - казнить (ČRS 2, 1984, str. 52)
dát zavřít koho - отдать приказ об аресте кого (ČRS 1, 1977, str. 69)
dát zapřáhnout - приказать запрягать (VČRS, 2005, str. 97)

dát si ušít šaty - **заказать** (себе) костюм/платье (ЧРС I, 1976, str. 108)
dal ji pozdravovat - он **просил** передать ей привет (VČRS, 2005, str. 97)
dal se oholit - он **побрился** (ЧРС I, 1976, str. 108)
dát se prosit - **заставить** себя просить/упрашивать (ЧРС I, 1976, str. 108)
nedá domluvit komu - **не дает** договорить кому (VČRS, 2005, str. 97)
dal si ho zavolat - **позвал** его, **велел** ему прийти (ČRS 1, 1977, str. 69)
dát si spravit boty - **отдать** ботинки в починку (ČRS 1, 1977, str. 69)
dal si trhat zuby - ему **вырвали** зубы (ČRS 1, 1977, str. 69)

Ostatní významy či ustálená slovní spojení

kams dal oči? - куда ты **смотрел?**, где у тебя **были** глаза? (VČRS, 2005, str. 97)
nohu si proto za krk nedám - **расшибаться** в лепешку я ради этого не стану (VČRS, 2005, str. 97)
tohleto si za rámeček nedáš - это тебе **не делает** чести (VČRS, 2005, str. 97)
já ti dám - я тебе **дам/задам** (ЧРС I, 1976, str. 108)
dát košem komu a) odmítnout náradníka - **отказать** кому (ЧРС I, 1976, str. 108)
b) odmítnout nabízené jídlo - **отказаться** от чьего угощения (ЧРС I, 1976, str. 108)
slovo dalo slovo, a... - слово за слово, и... (ЧРС I, 1976, str. 108)
dejme tomu (vsuvka) - **предположим/положим/допустим/скажем** (ЧРС I, 1976, str. 108)
ten si dal - **натворил** себе беды (ČRS 1, 1977, str. 70)
bůh dal, bůh vzal (pořekadlo) - бог **дал**, бог и **взял** (ЧРС I, 1976, str. 108)
nedej pánbůh! - **не дай** бог! (ЧРС I, 1976, str. 108)
dát k dispozici - **передать/предоставить** в распоряжение (ČRS 1, 1977, str. 69)
má dáti – dal (účetnictví) - **кредит – дебет** (ЧРС I, 1976, str. 108)
dá si všechno líbit - он **безответный/он все стерпит** (ЧРС I, 1976, str. 108)
dám na to krk - голову **даю** на отсечение (ČRS 2, 1984, str. 53)
dát na čí slova - **поверить** на слово кому (ČRS 2, 1984, str. 53)
dát na sebe dlouho čekat - **заставить** долго ждать на себя (ČRS 2, 1984, str. 53)
dát co proto - **показать**, где раки зимуют (ČRS 2, 1984, str. 53)
dát pozor na dítě - **присмотреть** за ребенком (VČRS, 2005, str. 97)
dej si pozor na jazyk - **придержи** язык (VČRS, 2005, str. 97)
dej si na něho pozor - **будь** с ним осторожен (VČRS, 2005, str. 97)

V námi zvolených překladových slovnících bylo v českém jazyce použito sloveso *dát* celkem 114 krát, zatímco v jazyce ruském byl jeho ekvivalent *дать* použit pouze 35 krát.

Částečná shoda mezi slovesy se objevila v 15 případech, kdy se ruské sloveso *дать* vyskytovalo s různými předponami. V ruském jazyce se v případě částečné shody s češtinou jedná o tzv. prefixaci, kdy se význam slovesa různě mění. V našem případě tedy základ lexému *дать* zůstává stejný a přidáním konkrétní předpony vznikne lexém nový. V našem excerpovaném materiálu se vyskytovaly následující předpony: *no-*, *непе-*, *с-*, *от-*, *при-*, *за-*, *вы-*. Tento ruský ekvivalent (srov. př.: *подать, передать, сдать, отдать, придать, задать* a *выдать*) je oproti českému slovesu *dát* specifitější a také bohatší z hlediska sémantiky.

Nulová shoda nastala u 64 případů, kdy slovesu *dát* odpovídal zcela jiný ruský ekvivalent. V tomto případě se v daném významu v ruštině používají spíše sémanticky specifitější slovesa, která mají oproti českému slovesu *dát* užší význam, tudíž i kolokabilita daných lexémů je částečně omezená (např. u významu „**přemístit/ přemístovat**“, kdy českému slovesu *dát* odpovídají lexémy *положить, поставить* či *повесить*, jejichž významy i kolokabilita jsou užší než u lexému *дать*).

Můžeme tedy konstatovat, že naše hypotéza o méně častém užití slovesa *dát* v ruštině oproti češtině, kterou jsme si stanovili na začátku práce, je na základě lexikografických zdrojů potvrzena. Jak můžeme vidět z výše uvedených příkladů, v ruštině existuje pro toto sloveso mnoho různých ekvivalentů, které se používají častěji než samotný ruský lexém *дать*.

K některým významům slovesa *dát* se nám materiál k excerpci v překladových slovnících nepodařilo najít žádný nebo jsme našli pouze pár příkladů, tudíž si nemůžeme dovolit srovnávat, do jaké míry ke shodě mezi slovesy u daných významů dochází.

Největší zastoupení mělo v překladových slovnících české sloveso *dát* s významy: **II.II. „poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím“**, **I.III. „přemístit/ přemístovat“** a skupina s **ostatními významy slovesa *dát* či ustálenými slovními spojeními**. Žádný excerpční materiál nebo pouze minimální počet příkladů se v daném díle nevyskytoval u významů **I.II. „(pře)nechat/ (pře)nechávat, zejm. za peníze, prodat/ prodávat“**, **II.I. „(z)působit, aby něco bylo nějaké, dodat/ dodávat něčeho něčemu“**, **II.V. „způsobit, vyžádat si vynaložení něčeho“** a **II.VI. „uvolnit/ uvolňovat peníze za něj. účelem“**.

2.2. SLOVESO *DÁT* EXCERPOVANÉ V DÍLECH MILANA KUNDERY

Následující excerpovaný materiál pochází z románů *Žert* (1), *Valčík na rozloučenou* (2) a *Nesnesitelná lehkost bytí* (3) od M. Kundery, které do ruského jazyka přeložila N. Šulgina (Н. Шульгина). Originály i překlady daných děl jsme čerpali z webových stránek Českého národního korpusu (4). Stejně jako v předchozí podkapitole se i nyní pokusíme tento materiál rozdělit do dvou kategorií podle toho, zda se sloveso pojí s konkrétním předmětem/osobou či s předmětem abstraktním, k čemuž nám opět poslouží podkapitola 1.5 z teoretické části naší práce. Zjistíme, zda se užití slovesa *dát* a jeho ekvivalentů nějakým způsobem liší v reálném uměleckém textu ve srovnání s konkrétními skupinami v překladových slovnících. Po analýze daných děl budeme moci potvrdit či vyvrátit námi stanovenou hypotézu.

K excerpaci jsme si díla M. Kundery nezvolili náhodně, nýbrž proto, že je nejžádanějším zahraničním spisovatelem v Rusku a jeho romány se zde od 90. let staly nespornými bestsellery. S ruskými čtenáři jeho díla obeznámila překladatelka Nina Šulgina. (5)

Jedná se o umělecký text a A. Telíšková (2013, s. 25) popisuje Kunderův styl jako „střet jeho vlastního stylu s uměleckým stylem autorů postmoderního románu, ovlivněného pronikáním odborného stylu“. Jeho jazyk je „vystavěn na jazykové čistotě a neutralnosti“ (Telíšková 2013, s. 37). „Milan Kundera není autorem nespisovného expresivního textu. Pokud v jeho textech najdeme takovouto formu lexika, jde o zvolení jazykových prostředků vlivem situace, kontextu, charakteristice mluvčího, za cílem tuto charakteristiku podtrhnout. I tak se jedná spíše o výrazy hovorové než nespisovné nebo zabarvené, vulgární“ (Telíšková 2013, s. 28).

2.2.1. SLOVESO *DÁT* EXCERPOVANÉ V ROMÁNU *ŽERT*

I. SLOVESO *DÁT* + konkrétní předmět či osoba

I.I. Význam: odevzdat/ odevzdávat do vlastnictví, k spotřebování, věnovat

„... a *dal* mi jako dar přívěsek s obrázkem Kremly...“

„... и в подарок *дал* мне брелок с изображением Кремля...“

„... za ní Pavel přišel a na usmířenou jí **dal** tuto lacinou ozdobu...“

„...Павел пришел к ней и в знак примирения **подарил** это дешевенькое украшение...“

„...a požádali mne, abych jim odevzdal klíče od místnosti. Měl jsem je v kapse a **dal** jsem jim je.“

„...и попросили отдать ключ от помещения. Он был у меня в кармане, я **отдал** его.“

„...a vyprávěla mi historii přívěsku, který prý **dala** před mnoha a mnoha léty...“

„...и она рассказала мне историю подвески, kterou jakoby mnoho-mного лет назад **podarila**...“

„...sáhl jsem do kapsy a **dal** jí dvě potačkané stokoruny...“

„...я вытащил из кармана две смятые сотенные купюры и **дал** ей...“

„...květiny **dávají** muži ženám a ne ženy mužům...“

„...цветы **дарят** мужчины женщинам, а не женщины мужчинам...“

„Tady vám **dávala** ten dopis?“

„Это письмо она вам здесь **давала**?“

„...a **dal** ji napospas jinému pracovníkovi...“

„...и **передать** ее на попечение другого сотрудника...“

I.II. Význam: (pře)nechat/ (pře)nechávat, zejm. za peníze, prodat/ prodávat

žádný nalezený materiál k excerpce

I.III. Význam: přemístit/ přemíst'ovat

„A tu viděli, že dívka vstává, bere z vázy krásnou kytici růží, kterou tam oni sami před několika dny **dali**, obrací se a odchází.“

„И вдруг увидели, что девушка встает, берет из вазы этот прекрасный букет роз, который они сами недавно туда **поставили**, поворачивается и уходит.“

„...ale tentokrát jsem chtěla jen rychle, rychle obálku, podal mi ji, byla na ní hlavička místního národního výboru, **dala** jsem do ní dopis...“

„...но сейчас мне нужен был поскорее, поскорее конверт, он подал мне его, на нем был штамп местного национального комитета, я **вложила** в него письмо...“

„A proč jsi brala ty květiny? Bylo jí smutno, proto si je **dávala** ve svém pokojíku v internátu do vázičky.“

„А почему ты брала эти цветы? Было грустно, и в своей комнатке в общежитии она **ставила** их в вазу.“

„**Dal** jsem si tam i ponožky, zmuchlané a špinavé, a dal jsem si tam i bábovku...“

„**Сунул** я туда и носки, мятые и грязные, **положил** туда и бабу...“

„Pak si **dala** mikrofon před ústa a položila první otázku Kaláškoví.“

„Затем **приблизила** микрофон ко рту и задала первые вопросы Калашеку.“

„...se smála a podávala jezdcí (výběřčímu), jenž volal: „Na krále, matičko, na krále!,, papírovou bankovku. Výběřčí si ji **dal** do košíku...“

„...смеялась, подавая сборщику на лошади, кричавшему: „Пожалуйста на короля, матушка, на короля!,, купюру. Сборщик **опустил** ее в корзинку...“

„Pouzdro s houslemi jsem si **dal** pod hlavu.“

„Футляр со скрипкой **положил** под голову.“

„...složila jsem rychle papír a chtěla jsem ho **dát** do obálky, obálka ale nikde nebyla...“

„...я быстро сложила бумагу, хотела **сунуть** в конверт, но нигде не нашла его...“

„...pak vupjala hrud' a **dala** ruce za záda...“

„...затем, выпятив грудь, **завела** руки за спину...“

„...musíme najít cihlu, abychom si ji **dali** pod nohu...“

„...неплохо было бы найти кирпич и **подставить** его под ноги...“

„**Dal** jsem jí hlavu do klína a zůstal chvíli klidný.“

„Я **положил** голову ей на колени, на миг успокоился.“

„Byly to opravdu všechno mé osobní věci, takže mi posléze dovolil, abych si je **dával** před jeho očima do kufříku.“

„В самом деле, это были мои личные вещи - в конце концов он позволил мне у него на глазах **положить** их в чемоданчик.“

„To snad jste zvyklá **dávat** si rum do piva?“

„Может, вы приучены **добавлять** ром в пиво?“

I.IV. Význam: umístit/ umístit'ovat za něj. účelem

„Když prosili mého otce, aby jim **dal** svého syna jako krále.“

„Когда просили моего отца **отдать** сына в короли.“

„Že ho **nedají** do rukou nepřátel.“ -

„Что не **отдадут** его в руки недругов.“

II. SLOVESO DÁT + abstraktní předmět

II.I. Význam: (z)působit, aby něco bylo nějaké, dodat/ dodávat něčeho něčemu

„Píšťaly a fujary **daly** zvláštní ráz jejich melodice.“

„Свирели и фюяры **придали** особое своеобразие их мелодике.“

„...to, co **dává** této krajině složené z tak různorodých prvků jednotu a řád...“

„...то, что **дает** этому краю, составленному из столь разнородных частей, единство и порядок...“

„...aby **dal** vyniknout světu nástroji...“

„...чтобы **блеснуть** своим инструментом...“

„...který celé té scénérii **dával** jednotu.“

„...который **связывал** воедино весь этот пейзаж.“

II. II. Význam: poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím

„Chlapeček-velitel nám **dal** šach mat.“

„Мальчик-командир **объявил** нам шах и мат.“

„Ještě před chvílí mi **dávala** copatá soudružka možnost...“

„Еще за минуту до этого девица с косой **давала** мне возможность...“

„...pak se objevil znovu kontráš, **dal** nám znamení, my jsme Jaroslavovi pomohli vstát, a...“

„...затем снова появился второй скрипач, **сделал** нам знак, мы помогли Ярославу встать и...“

„Ani nemusila tentokrát kynout či **dávat** znamení.“

„Но ей уже не пришлось ни кивать, ни **подавать** знака.“

„...a **dává** tak povel k tomu, aby můj život byl zlomen...“

„...и таким путем **отдают** приказ сломать мою жизнь...“

„Pili, smáli se a **dávali** jí další příkazy.“

„Они пили, смеялись и без конца **отдавали** приказы.“

„...jen potrháná mlhovina dvou tří představ, které **nedávaly** dohromady žádný smysl.“

„...лишь разорванная туманность двух-трех представлений, не **раскрывающих** никакого смысла.“

„...a že mi tak **dávaly** naději...“

„и **давала** надежду...“

„...pořadatelé stáli na obou koncích jízdního houfu a **dávali** autům znamení, aby zpomalila jízdu...“

„...устроители стояли впереди и позади всадников, **подавая** машинам знак уменьшить скорость...“

„Křičel jsem na ni, že jí **dávám** ultimátum, že...“

„Я крикнул, что **ставлю** ей ультиматум...“

„ale já myslím, že **dáš** nové přítelkyni přednost před starým přítelem...“

„...но, думается, ты **предпочтешь** новую подругу старому другу...“

„...a tam žil ve strachu a v očekávání, kdy ho najdou a **dají** mu pro vraždu provaz.“

„...и жил там, полный страха и ожидания, что его найдут и **вздернут** за убийство.“

„...**dal** důraz na slovo naše, jako by mi tím chtěl...“

„он **сделал** упор на слове нашей, словно хотел тем самым...“

„**Dávám** ti dva dny basy , protože se flákal...“

„**Даю** ему два дня губы потому , что он отлынивал от работы...“

„**Dávám** vám čtrnáct dní vězení pro pokus o vzpouru.“

„**Даю** вам две недели “губы” за попытку к бунту.“

„**Dávám** vojínovi Jahnovi dva dny vězení.“

„**Даю** солдату Яну два дня губы.“

„...zeptal se ho, jestli by nebyl účinnější způsob, jak odnaučit lidi církevním obřadům, **dát** jim naopak plnou možnost vyhnout se jakémukoli obřadu.“

„...но спросил, не считает ли он, что способ отлучения людей от церковных обрядов был бы более действенным, если бы людям, напротив, **предоставили** полную возможность отстраниться от всяких обрядов.“

„**Dal** návrh, abych byl vyloučen ze strany a odešel ze školy.“

„И он тут же **внес** предложение исключить меня из партии и отчислить из университета.“

„...zde přítomný mládenec žádost **dal**, abychom s ním do příbytku otce Vlasty Netáhalové vážili cestu...“

„...здешний молодец желанье **изъявил**, чтоб поспешили вы в дом отца Власты Нетагаловой с ним вместе...“

„...**dal** poddůstojníkům pokyn, aby nás odvedli na tělocvik.“

„...и **приказал** сержантам отвести нас на физзарядку.“

„...vědec-lékař **dal** svůj objev dříve k dispozici zahraniční veřejnosti než veřejnosti domácí...“

„...ученый-врач **предоставляет** свое открытие прежде всего в распоряжение зарубежной общественности...“

„...kteří si snad už uvědomili, že je to čestný úkol, **dát** našemu lidu opravdu socialistické pohřby, svatby a křtiny...“

„...которые, видимо, осознали, сколь почетна задача **предложить** нашему народу поистине социалистические похороны, свадьбу и крестины...“

„...děkuji ti, že jsi mi **dal** sílu...“

„...спасибо тебе, что ты **дал** мне силы...“

„...že snad i ti, kteří Fučíka osobně znali, **dávali** přednost ušlechtilé kresbě...“

„...что, возможно, даже те, кто знали Фучика лично, **предпочитали** сей благородный рисунок...“

„...chtěl jsem pak **dát** přednost Honzovi...“

„...затем я хотел **уступить** очередь Гонзе...“

„...ani se za to nestydím, že jsem jim ji **dala** přečíst...“

„я даже не стыжусь, что **дала** им прочитать ее...“

„...šel žádat velitele o dva dny volna, jenomže velitel se mu je zdráhal **dát**...“

„...попросил у командира два свободных дня; командир поначалу не решался **дать** ему увольнительную...“

„...ale dřív než byl s to přijmout politrukovo hlášení a **dát** pokyn, abychom si zase sedli...“

„...но, прежде чем выслушать отчет политрука и **отдать** нам команду снова занять места...“

II.III. Význam: postihnout/ postihovat někoho nějak, zasáhnout někoho

„Chtěl to dokázat, a **dal** proto Lucii facku přes tvář...“

„Он хотел это доказать и потому **отвесил** Люции пощечину...“

II.IV. jen ned. DÁVAT, význam: činností poskytovat, pořádat

žádný nalezený materiál k excerpci

II.V. jen dok. DÁT, význam: způsobit, vyžádat si vynaložení něčeho

žádný nalezený materiál k excerpci

II.VI. Význam: uvolnit/ uvolňovat peníze za něj. účelem

žádný nalezený materiál k excerpci

II.VII. Význam: (po)starat se, aby bylo něco vykonáno

„Zeptal se mne, jestli nechci, aby mne **dal** odvést policií.“

„Спросил, не хочу ли я, чтобы он **велел** полиции выпроводить меня.“

„Soud byl však natolik zmaten jeho mírovými proslovy, že ho **dal** vyšetřit psychiatrům...“

„Уважаемый суд был настолько сбит с толку его миролюбивыми речами, что **вынес решение** подвергнуть его психиатрическому обследованию...“

Ostatní významy a ustálená slovní spojení

„**Dejte** mi svátek! Nebudu dělat šaška.“

„**Отвяжитесь** от меня! Не стану я перед вами фиглярничать.“

„...revoluce na Západě **nedá** na sebe dlouho čekat...“

„...революция на Западе не **заставит** себя долго ждать...“

„...v téhle díře, kde čert dobrou noc **dává**...“

„...в этой дыре, куда ворон костей не заносит...“

„Dopadlo to dobře, ale musil na sebe od té doby **dávat** veliký pozor.“

„К счастью, выкарабкался, но с этого времени вынужден был очень **следить** за своим здоровьем..“

„Vůbec jsem **nedával** pozor, kde je psovod, bylo mi jedno, kam je namířen reflektor.“

„Я не думал ни о патруле с собакой, ни о том, куда направлен прожектор.“

„...začali si před ním **dávat** pozor na řeči...“ .

„... старались в его присутствии **не болтать** лишнего...“

„A že prý mi nemá zatím nic říkat, protože chtějí **dávat** pozor, co budu psát dál.“

„И что, мол, пока она не должна ничего говорить мне, так как они хотят **проследить**, что я буду писать дальше.“

Ve výše uvedených příkladech bylo v českém jazyce užito celkem 65 tvarů slovesa *dát*, zatímco v jazyce ruském byl jeho ekvivalent *дать* použit pouze v 12 případech. Částečná shoda mezi slovesy nastala v 10 případech, kdy se sloveso *дать* vyskytovalo s různými předponami. V ostatních 43 případech byly v ruštině použity pro toto české sloveso jiné ekvivalenty v daném kontextu (srov. př.: *выразить, приказать, предоставить, вложить, поставить* и др.). Analýza daného díla tedy potvrdila naši hypotézu, že v ruštině je výskyt slovesa *дать* méně častý než v češtině.

Největší zastoupení má v daném díle české sloveso *dát* s významy: **I.III „přemístit/ přemíst'ovat“** a **„II.II poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím“**, stejně jako v překladových slovnících. Znatelný rozdíl se vyskytl např. u významu **II.VII. „(po)starat se, aby bylo něco vykonáno“**, který je ve slovnících celkem častý, naopak v uměleckém textu se vyskytoval pouze u 2 případů. Žádný excerpční materiál nebo pouze minimální počet příkladů se v daném díle nevyskytoval u významů **I.II. „(pře)nechat/ (pře)nechávat, zejm. za peníze, prodat/ prodávat“**; **„I.IV. umístit/ umíst'ovat za něj. účelem“**; **II.I. „(z)působit, aby něco bylo nějaké, dodat/ dodávat něčeho něčemu“**; **II.V. „způsobit, vyžádat si vynaložení něčeho“**; **II.VI. „uvolnit/ uvolňovat peníze za něj. účelem“** a stejně tomu bylo i v překladových slovnících. Co se týče konkrétních rozdílů, překladové slovníky např. u vazby *dát*

znamení nabízí jako ekvivalent *дать* знак a v románu Žert byly jako ekvivalenty použity spojení *сделать* знак a *подавать* знак. Dále můžeme rozdíly vidět např. u vazby: *дát* přednost, kdy ve slovnících najdeme ekvivalent *отдать* предпочтение a v románu Žert překladatel upřednostnil lexém *предпочестъ* (tzv. univerbizace).

2.2.2. SLOVESO DÁT EXCERPOVANÉ V ROMÁNU NESNESITELNÁ LEHKOST BYTÍ

V následujícím románu budeme kvůli přehlednosti práce u významů, ve kterých se vyskytovalo více příkladů se slovesem *дát*, citovat pouze některé. Na začátku těchto skupin vždy uvedeme celkový počet nalezených příkladů.

I. SLOVESO DÁT + konkrétní předmět či osoba

I.I. Význam: odevzdat/ odevzdávat do vlastnictví, k spotřebování, věnovat

„Před mnoha lety ji *dal* Tomáš Tereze, aby si ji přečetla a dlouze o ní vyprávěl.“

„Много лет назад Томаш *дал* Терезе прочестъ ее и долго о ней рассуждал.“

„Odkud máte ty perly? To vám přece *nedal* váš manžel.“

„Откуда у вас этот жемчуг? Уж не хотите ли вы сказать , что вам его *подарил* ваш муж?“

I.II. Význam: (pře)nechat/ (pře)nechávat, zejm. za peníze, prodat /prodávat

žádný nalezený materiál k excerpci

I.III. Význam: přemístit/ přemíst'ovat

počet nalezených případů k excerpci: 5

„Vzal do rukou její prsty, hladil je, *dal* si je ke rtům a...“

„Он взял ее пальцы, стал гладить их и, *поднеся* к губам...“

„Vyslanec se usadil na své pohovce a *dal* si nohy pod sebe...“

„Посланник сел на кушетку и, *подложив* ноги под себя...“

„Aby neznečistil byt, Tereza mu **dala** mezi nožky velký kus vaty...“

„Чтобы он не пачкал квартиру, Тереза **клала** ему между ног большой кусок ваты.“

I.IV. Význam: umístit/ umíšťovat za něj. účelem

„Mělo by se to **dát** do pořádku.“

„Пора все **расставить** по своим местам.“

II. SLOVESO DÁT + abstraktní předmět

II.I. Význam: (z)působit, aby něco bylo nějaké, dodat/ dodávat něčeho něčemu

počet nalezených případů k excerpci: 7

„...kteří vědomě zneužili jeho článek, aby mu **dali** jiný smysl...“

„...которые преднамеренно злоупотребили его статьей, **придав** ей иной смысл...“

„Nad ním se usmíval Kennedy v rámečku a **dával** jeho slovům zvláštní posvěcení.“

„Над ним в рамке улыбался Кеннеди, по-особому **освящая** его слова.“

„To, co **dává** smysl našemu počínání...“

„То, что **дают** смысл нашим поступкам...“

„...věrnost **dává** jednotu našemu životu...“

„верность **дают** единство нашей жизни...“

II.II. Význam: poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím

počet nalezených případů k excerpci: 41

„**Dával** jsi nám povely.“

„Ты **подавал** нам команды.“

„Proč ti **dával** naprosto zbytečně tuhle informaci?“

„Зачем он без всякой надобности **сообщил** ему об этом?“

„... a požádat ho, aby **dal** psu injekci.“

„... *и попросить его сделать собаке инъекцию.*“

„*Тím, že dal policii naději, že sám nějaký text napíše, získal čas.*“

„*Оставив полиции надежду, что он напишет собственный текст, Томаш тем самым выиграл время.*“

II.III. Význam: postihnout/ postihovat někoho nějak, zasáhnout někoho

„... *a dozvěděl se, že Sabina dala předevčirem výpověď*...“

„... *и узнал, что Сабина еще позавчера выехала из мастерской*...“

II.IV. jen ned. DÁVAT, význam: činností poskytovat, pořádat

žádný nalezený materiál k excerpci

II.V. jen dok. DÁT, význam: způsobit, vyžádat si vynaložení něčeho

žádný nalezený materiál k excerpci

II.VI. Význam: uvolnit/ uvolňovat peníze za něj. účelem

žádný nalezený materiál k excerpci

II.VII. Význam: (po)starat se, aby bylo něco vykonáno

žádný nalezený materiál k excerpci

Ostatní významy či ustálená slovní spojení

počet nalezených případů k excerpci: 9

„*A ani tady ti nedala pokoj*...“

„*И даже здесь она не дает ему покоя*...“

„*Dejte se vuspat!*“

„*Не порите чушь!*“

„*Dejme tomu, že*...“

„*Попробуем допустить, что*...“

V daném díle bylo v češtině užito celkem 68 tvarů slovesa *dát*. V ruštině byl jeho ekvivalent *дать* použit ve 20 případech. Částečně se slovesa shodovala v 10 případech, kdy českému *dát* jako v předešlých analýzách odpovídalo ruské *дать* s příponami. Nulová shoda mezi slovesy se projevila u 38 případů.

V tomto textu byla nejvíce zastoupena skupina s významem **II.II „poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím“**, stejně jako v předešlém analyzovaném textu a v překladových slovnících. Největší rozdíl oproti lexikografickým zdrojům jsme zaznamenali u skupiny s významem **II.I „(z)působit, aby něco bylo nějaké, dodat/ dodávat něčeho něčemu“**, která se ve slovnících téměř nevyskytovala a v našem analyzovaném textu byla po skupině **II.II** druhou nejčastější. Ostatní skupiny se v tomto textu oproti předešlému excerpovanému materiálu neobjevily buď vůbec či pouze v minimálním počtu. I přesto, že daný text nebyl z hlediska výskytu slovesa *dát* s různými významy rozmanitý, podařilo se nám opět potvrdit stanovenou hypotézu.

Nyní si uvedeme opět několik konkrétních případů, kde se vyskytly rozdíly v užití ruského slovesa *дать* v daném uměleckém textu a překladových slovnících. Překladové slovníky uvádějí jako ekvivalent ke spojení *dát přednost* spojení *отдать предпочтение* a v námi analyzovaném textu překladatel použil v jednom případě taktéž spojení *отдать предпочтение* a poté už zvolil jako ekvivalent lexém *предпочитать*. Další rozdíly jsou patrné u slovníkového spojení *dát naději komu* - *обнадежить кого* a v uměleckém textu bylo jako ekvivalent použito spojení *оставить надежду* či u vsuvky *dejme tomu*, kdy slovníky uvádí jako ekvivalent lexémy *предположим/положим/допустим/скажем* a v uměleckém textu se vyskytuje spojení *попробуем допустить*.

2.2.3. SLOVESO *DÁT* EXCERPOVANÉ V ROMÁNU VALČÍK NA ROZLOUČENOU

Stejně jako v předchozím románu budeme i zde kvůli přehlednosti práce u významů, ve kterých se vyskytovalo více příkladů se slovesem *dát*, citovat pouze některé. Na začátku těchto skupin vždy uvedeme celkový počet nalezených příkladů.

I. SLOVESO DÁT + konkrétní předmět či osoba

I.I. Význam: odevzdat/ odevzdávat do vlastnictví, k spotřebování, věnovat

počet nalezených případů k excerpci: 5

„...a Jakub se v duchu ospravedlňoval, že jí tu tubu nechtěl **dát**...“

„...a Якуб мысленно оправдывал себя тем, что не хотел **давать** тюбик этой женщине...“

„Bez zájmu natrhla papír balíčku, který jí **dal** František.“

„Она без малейшего интереса надорвала бумагу свертка, который **дал** ей Франтишек.“

„Byla jsem tak šťastna, že ti můžu **dát** dítě.“

„Я была так счастлива, что могу **подарить** тебе ребенка.“

I.II. Význam: (pře)nechat/ (pře)nechávat, zejm. za peníze, prodat/ prodávat

žádný nalezený materiál k excerpci

I.III. Význam: přemístit/ přemíst'ovat

počet nalezených případů k excerpci: 5

„Olga vytáhla ze skříně tašku, **dala** do ní ručník...“

„Ольга вытащила из шкафа сумку, **положила** в нее полотенце...“

„Ty staré sklenky a láhev s tou nedopitou břečkou sem už **nedávejte**.“

„Старые рюмки и бутылку с недопитой бурдой на стол не **ставьте**.“

„...všichni se rozpovídali, **dávali** si na talířky sýry...“

„...все разговорились, стали **накладывать** на свои тарелки сыры...“

I.IV. Význam: umístit/ umíst'ovat za něj. účelem

žádný nalezený materiál k excerpci

II. SLOVESO DÁT + abstraktní předmět

II.I. Význam: (z)působit, aby něco bylo nějaké, dodat/ dodávat něčeho něčemu

žádný nalezený materiál k excerpci

II.II. Význam: poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím

počet nalezených případů k excerpci: 30

„Když mi **dáš** čestné slovo, že s ním nic nemá...“

„Если **дашь** мне слово, что у тебя с ним ничего нет...“

„... a **dal** ti sílu, aby vydržel krutá muka...“

„... и **дал** ему силу выдержатъ страшные муки...“

„Definitivní jistota, kterou jí **dal** především doktor Škréta...“

„Чувство уверенности, которое позавчера **вселил** в нее доктор Шкрета...“

II.III. Význam: postihnout/ postihovat někoho nějak, zasáhnout někoho

žádný nalezený materiál k excerpci

II.IV. jen ned. DÁVAT, význam: činností poskytovat, pořádat

„Stavil se u pokladny kina, kde **dávali** americký western...“

„Он остановился у кассы кинотеатра, где **показывали** американский вестерн...“

II.V. jen dok. DÁT, význam: způsobit, vyžádat si vynaložení něčeho

žádný nalezený materiál k excerpci

II.VI. Význam: uvolnit/ uvolňovat peníze za něj. účelem

žádný nalezený materiál k excerpci

II.VII. Význam: (po)starat se, aby bylo něco vykonáno

žádný nalezený materiál k excerpci

Ostatní významy či ustálená slovní spojení

počet nalezených případů k excerpci: 12

*„... vypověděl, že s ní měl mít dítě a že si ho chtěla **dát pryč**.“*

*„...показал, что у нее должен был родиться от него ребенок, которого она хотела **уничтожить**.“*

*„Kdyby byla rozhodnuta, že si **dá** dítě pryč...“*

„Если бы Ружена решила на аборт...“

*„Vy máte v té komisi přece jen hlavní slovo a ty škaredé báby na vás **dají**.“*

*„В этой комиссии как-никак ваше слово решающее, и эти страшные бабы **примут вашу сторону**.“*

V daném díle bylo v češtině užito celkem 53 tvarů slovesa *dát*. V ruštině byl jeho ekvivalent *дать* použit ve 20 případech. Částečně se slovesa shodovala v 7 případech, kdy českému *dát* jako v předešlých analýzách odpovídalo ruské *дать* s příponami. Nulová shoda mezi slovesy se projevila u 26 případů.

V tomto textu byla nejvíce zastoupena skupina s významem **II.II „poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím“**, stejně jako v předešlém analyzovaném textu a v překladových slovnících. Ostatní skupiny se v daném textu neobjevovaly buď vůbec či pouze v minimálním počtu. I přesto, že tento román nebyl z hlediska výskytu slovesa *dát* s různými významy rozmanitý, stejně jako román předešlý, podařilo se nám i na základě posledního excerpovaného materiálu potvrdit naši hypotézu.

2.3. SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ ANALÝZY ČETNOSTI UŽITÍ SLOVESA DÁT

V předešlých kapitolách jsme porovnávali četnost užití, význam a model použití slovesa *dát* v češtině a jeho ruský ekvivalent. Z překladových slovníků a románů M. Kundery jsme vyexcerpovali celkem 300 výpovědí a jejich částí, ve kterých se toto sloveso vyskytovalo. Nyní se pokusíme o celkové shrnutí těchto excerpceí.

V našem materiálu se vyskytovalo celkem 300 případů českého slovesa *dát*. Ke shodě mezi českými a ruskými slovesy došlo v 87 případech, částečná shoda nastala u 42 případů a ve zbylých 171 případech se slovesa neshodovala vůbec, jelikož byl zvolen zcela jiný ekvivalent.

Největší shoda mezi slovesy nastala v lexikografických zdrojích u významů a syntaktických modelů **I.I. „odevzdat/ odevzdávat do vlastnictví, k spotřebování, věnovat“** (srov. př.: *dát květiny - дать цветы, dejte mi půl kila cukru - дайте мне полкило сахара*); **II.IV. „činností poskytovat, pořádat“** (srov. př.: *dávat/pořádat oběd - давать обед, co dávají? - что дают?*). K neshodě došlo ve většině případů u významů **I.III. „přemístit/ přemist'ovat“** (srov. př.: *kam dát ty knihy - куда положить эти книги, dát květiny na stůl - поставим цветы на стол, dát kabát do skříně - повесить пальто в шкаф*) a **II.VII. „(po)starat se, aby bylo něco vykonáno“** (srov. př.: *dát popravit - казнить, dát zapřáhnout - приказать запрягать, dát se prosit - заставить себя просить*). Nejvíce rozporuplná/heterogenní je skupina s významem **II.II. „poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím“**, jelikož se zde objevila jak slovesa zcela shodná (srov. př.: *dát najevo n. na srozuměnou komu - дать понять кому*), shodná částečně (srov. př.: *dát otázku komu - задать вопрос кому*) tak i neshodná (srov. př.: *dát špatnou známku - поставить плохую отметку/оценку*).

Největší shoda mezi slovesy v románech M. Kundery nastala u významu a syntaktického modelu **II.II. „poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím“** (srov. př.: *nikdo jim nedal pokyny - никто не дал им инструкции*) a je zajímavé, že v uvedené skupině došlo zároveň i k největšímu výskytu částečné shody (srov. př.: *dát přednost - отдать предпочтение*) a i neshody mezi slovesy (srov. př.: *dát milost - помиловать*). Dále k neshodě došlo ve všech případech u významu a syntaktického modelu **I.III. „přemístit/ přemist'ovat“** (srov. př.: *dát pod hlavu - положить под голову, dát do obálky - сунуть в конверт*) a ve většině případů u **ostatních významů či ustálených slovních spojení** (srov. př.: *dejte se vyspat! - не порите чушь!*).

ZÁVĚR

Předmětem naší bakalářské práce byla především lexikální spojitelnost českého slovesa *dát* - *dávat* a jeho ruských ekvivalentů. Dále jsme se v práci zabývali četností užití jednotlivých syntaktických modelů spojitelnosti slovesa *dát* ve zvoleném textu a slovnících. V úvodu jsme si stanovili hypotézu, že v ruském jazyce bude výskyt slovesa *дать* v analogických případech méně častý než v češtině.

K tomu, abychom potvrdili či vyvrátili naši hypotézu, nám posloužil excerpovaný materiál z lexikografických zdrojů a z románů Milana Kundery. Stěžejní pro nás byla především podkapitola 1.5 z naší teoretické části, kdy jsme se tyto excerpce, které obsahovaly výpovědi s českým slovesem *dát* a jeho ruským ekvivalentem, pokusili přiřadit k významům slovesa *dát* a následně je porovnat.

Na základě analýzy 300 excerpací jsme došli k závěru, že ke shodě mezi českými a ruskými slovesy došlo pouze v 87 případech. V lexikografických zdrojích se slovesa nejčastěji shodovala u významů a syntaktických modelů **I.I. „odevzdat/ odevzdávat do vlastnictví, k spotřebování, věnovat“** (srov. př.: *dát vodu* - *дать воды*, *dát noviny* - *дать газеты*) a **II.IV. „činností poskytovat, pořádat“** (srov. př.: *dávat/pořádat koncert* - *давать концерт*). V románech M. Kundery nastala největší shoda mezi slovesy u významu a syntaktického modelu **II.II. „poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím“** (srov. př.: *dal jí mi sílu* - *ты дал мне силы*).

K částečné shodě mezi českými a ruskými slovesy došlo v našem excerpovaném materiálu ve 42 případech. Tato shoda nastala v lexikografických zdrojích i v románech M. Kundery nejčastěji u významu a syntaktického modelu **II.II. „poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím“** (srov. př.: *dát přednost* - *отдать предпочтение*, *dát povel* - *отдать приказ*).

Neshoda mezi českými a ruskými slovesy nastala v našem excerpovaném materiálu u 171 případu, kdy byl zvolen zcela jiný ruský ekvivalent. V lexikografických zdrojích k neshodě došlo ve většině případů u významů a syntaktických modelů **I.III. „přemístit/ přemístit'ovat“** (srov. př.: *dávat do tašky* - *класть в портфель*, *dát věci na své místo* - *положить вещи на свое место*) a **II.VII. „(po)starat se, aby bylo něco vykonáno“** (srov. př.: *dát zapřáhnout* - *приказать запрягать*, *dát popravit* - *казнить*). V románech M. Kundery k neshodě mezi slovesy došlo nejčastěji u významu a syntaktického modelu **II.II. „poskytnout/ poskytovat, pověřit/ pověřovat něčím“** (srov. př.: *dát milost* - *помиловать*). Dále k neshodě došlo ve všech případech

u významu a syntaktického modelu **I.III. „přemístit/ přemíst'ovat“** (srov. př.: *dát pod hlavu - положить под голову, dát do obálky - сунуть в конверт*) a ve většině případů u **ostatních významů či ustálených slovních spojení** (srov. př.: *dejte se vyspat! - не порите чушь!*).

Na základě informací, které vyplývají z analýzy výše uvedených děl, se potvrdila naše hypotéza, že v ruštině je výskyt slovesa *датъ* v analogických případech méně častý než v češtině.

РЕЗЮМЕ

Представленная работа посвящена лексической сочетаемости чешского глагола *dát* и его русским эквивалентам. Особенностью чешского глагола *dát* является его способность сочетаться с определенным кругом других слов, и тем он постоянно меняет свое значение. В моей работе я занимаюсь именно широким применением этого глагола в чешском языке и одновременно хочу узнать, насколько частым является его применение в языке русском. Я проанализировала и сравнила 300 выписок, на основе которых был в конце работы сделан вывод.

Настоящая работа состоит из двух главных частей - теоретической и практической, введения, заключения, резюме на русском языке и списка литературы.

Во введении в работу приведены ее основные части, и я здесь определила гипотезу, что в русском языке лексема *дать* употребляется реже, чем в чешском языке.

Теоретическая часть содержит пять глав. В первой главе указана основная информация о значительных для моей работы понятиях из области лексикологии. Лексема - абстрактная единица лексического уровня языка и его лексики. Лексическая сочетаемость - способность слова употребляться вместе с другими словами. Здесь также описаны понятия коллокабельность и коллокация.

Вторая глава состоит из двух частей. Первая часть посвящена характеристике глагола. „Глагол - часть речи, объединяющая слова, которые обозначают действия, процессы, состояние, развитие признака во времени, и которым свойственны категории лица, времени, наклонения, вида и залога“ (Аникина, Калинина 1983, с. 68).

В рамках этой главы я в целях сравнения привожу также несколько других определений этого понятия. Далее я уделяю внимание определению глагола с точки зрения синтаксиса - глагол является основным средством выражения предикативности; и определению с точки зрения семантики.

Во второй части второй главы я описала лексическую сочетаемость глаголов. Данная разновидность сочетаемости вместе с грамматической сочетаемостью является одной из характерных особенностей глаголов и обозначает универсальную способность глагола сочетаться с другими словами в речевом отрезке, таким образом, глагол меняет свое значение в зависимости от зависимых

слов. Глаголы имеют в связи с этой сочетаемостью или более значений (многозначные глаголы), или одно значение (термины, однозначные глаголы) (Vavrečka 2007, с. 79).

Третья глава представляемой работы уже касается глагола *dát*. Данный глагол употребляется в большом количестве глагольных, субстантивных и прилагательных конструкций. Глагол *dát* и его форма *dávat* отличаются только своим видом, и основное значение данной видовой пары остается. Эта глава включает в себя также описание образования совершенного и несовершенного вида. Глаголы совершенного вида образуются посредством присоединения префикса, и глаголы несовершенного вида образуются с помощью суффиксов.

Данная глава состоит из двух частей, в которых я занимаюсь значениями глагола *dát* в чешском и русском языках. Я применила для определения его значений чешский и русский толковый словари. На основании приведенных примеров я сравнила значения глагола *dát* в обоих языках, и я привела конкретные примеры, в которых эти значения сходятся (глагол *dát* со значениями «предоставить» - *дать отпуск*; «устроить/ организовать» - *дать концерт*; «сделать что-нибудь» - *дать согласие*), и примеры, в которых значения отличаются (русские значения «установить приблизительный возраст» - *ему не дать сорока лет* или «решение сделать что-нибудь» - *дай, думаю, позвоню ему*).

Четвертая глава касается значений чешского глагола *dát*. Эти значения я подразделяла на основании того, сочетается ли глагол *dát* с конкретным или абстрактным предметами. Среди сочетаний с конкретным предметом выделяются следующие значения:

I.I. (с)делать так, чтобы кто-нибудь взял, получил что-нибудь

I.II. оставить/ оставлять, продать/ продавать

I.III. переместить/ перемещать

I.IV. поместить/ помещать с какой-нибудь целью

И среди сочетаний с абстрактным предметом выделяются следующие значения:

II.I. придать/ придавать чего чему

II.II. предоставить/ предоставлять, поручить/ поручать кому что

II.III. постигнуть/ постигать

II.IV. устроить, организовать, провести что

II.V. причинить

II.XI. выдать деньги

II.XI. обеспечить/ обеспечивать сделать что-нибудь

У каждого значения я привела несколько конкретных примеров употребления чешского глагола *dát* на практике. Из данного разделения и примеров очевидно, что лексическая сочетаемость у чешского глагола *dát* очень широка. Чешский глагол *dát* относится к 30 самым употребляемым словам чешского литературного языка. (Šonková 2008, с. 145)

Пятая глава посвящена глаголу *dát* и его русским эквивалентам. Во первых, я привожу словосочетания с данным глаголом, которые сходятся в обоих языках, например, *dát možnost* - *дать возможность*, *dát instrukce* - *дать инструкции*, *dát šanci* - *дать шанс*, *dát radu* - *дать совет*, *dát pohlavek* - *дать подзатыльник*, *dát za uši* - *дать по уху*, *dát znamení* - *дать знак* и другие. (Vavrečka 2007, s. 80; Hořálek, Plek, Korecký 1977, s. 69 – 71)

И, во-вторых, я в данной главе привожу словосочетания с глаголом *dát*, которые не сходятся, например, *dát pokutu* - *наложить штраф*, *dát razítko* - *поставить штамп*, *dát injekci* - *сделать укол*, *dát květiny na stůl* - *поставить цветы на стол*, *dát dopis do schránky* - *опустить письмо в почтовый ящик*, *dát práci* - *предоставить работу*, *dát do prodeje* - *пустить в продажу*, *dát diplom* - *вручить диплом*, *dát kabát do skříně* - *повесить пальто в шкаф*. (Vavrečka 2007, s. 80) Если чешскому глаголу *dát* соответствует совсем другой эквивалент - другая лексема, речь идет о нулевом соответствии между чешским и русским языками. В этом случае русский язык употребляет с точки зрения семантики более специфические глаголы, и их лексическая сочетаемость является частично ограниченной.

В конце этой главы приведены и такие примеры, в которых чешские и русские глаголы сходятся частично. Чешскому глаголу *dát* соответствует русский глагол *дать* с префиксом, например, *dát otázku* - *задать вопрос*, *dát přednost* - *отдать предпочтение*, *dát do úschovy* - *сдать на хранение*, *dát dítě do školy* - *отдать ребенка в школу*, *dát úkol* - *задать задачу*. (Vavrečka 2007, s. 80) Если русский глагол *дать* появляется с разными префиксами, речь идет о частичном соответствии между русским и чешским языками, о так называемой префиксации - способу словообразования, при котором новое слово образуется присоединением приставки. В этом случае основа лексемы *дать* остается, и присоединением

приставки возникнет новая лексема. Среди самых употребляемых префиксов в настоящей работе можно выделить *po-*, *пере-*, *с-*, *от-*, *при-*, *за-* и *вы-*. Новая лексема, например, *подать*, *передать*, *сдать*, *отдать*, *придать*, *здать*, *выдать*, является по сравнению с чешским глаголом *dát* более специфической.

Из этой главы очевидно, что в данных контекстах существует большое количество русских эквивалентов чешского глагола *dát*, между тем, как в чешском языке употребляется только одна лексема - *дать*.

Практическую часть настоящей работы я разработала на основе теоретической части. Практическая часть состоит из трех главных глав. Первые две главы включают в себя выписанный материал, который я далее анализировала.

Первая глава практической части содержит выписки из лексикографических источников, т.е. чешско-русских и русско-чешских словарей. Всего я выбрала 7 словарей, самый старый словарь был опубликован в 1976 году, новейший словарь был опубликован в 2005 году. Благодаря разнообразным источникам удалось приобрести комплексный языковой материал, который дал возможность получить самые точные итоги.

Вторая глава практической части состоит из трех частей, в которых я для анализа текста использовала три романа М. Кундеры: *Žert*, *Valčík na rozloučenou* и *Nesnesitelná lehkost bytí*, и их русские переводы. Это художественные романы, в которых появляется и разговорная речь, и экспрессивная лексика.

Важнейшей для практической части была пятая глава из теоретической части, где я разделила конструкции с чешским глаголом *dát* на несколько конкретных групп на основе его значения и потенциала лексической и синтаксической сочетаемости.

В оригинальном чешском тексте я искала высказывания и их части, в которых появлялся глагол *dát*. Потом я искала эквивалент глагола *dát* в русском тексте. Эти конструкции с глаголом *dát* - чешскую и русскую я после того включила в конкретные группы. Далее я весь полученный материал подробно изучала и исследовала частоту употребления глагола *dát* в чешском и русском языках. После каждого анализа я подвела итоги и сделала вывод к данной главе.

Третья глава содержит полученные итоги из представленной работы. Из лексикографических источников или романов М. Кундеры мне на чешском языке удалось выписать всего 300 предложений или их частей, которые содержат глагол

dát. Между чешским и русским глаголом *dát* соответствие появилось в 87 примерах. Частичное соответствие появилось в 42 примерах. Совсем другой русский эквивалент был избран переводчиком в остальных 171 примере. Из этой информации можно узнать, что в русском языке лексема *дать* употребляется на много реже, чем в чешском языке.

В этой главе я далее привела значения глагола *dát* вместе с конкретными примерами, у которых соответствие между обоими языками происходит чаще всего или, с другой стороны, употребляется другой эквивалент.

В лексикографических источниках русский глагол *дать* употреблялся чаще всего в значениях: **I.I.** „(с)делать так, чтобы кто-нибудь взял, получил что-нибудь“ (ср. пр.: *dát květinu* - *дать цветы*, *dejte mi půl kila cukru* - *дайте мне полкило сахара*); **II.IV.** „устроить, организовать, провести что“ (ср. пр.: *dávat/rořádat oběd* - *давать обед*, *co dávají?* - *что дают?*).

В лексикографических источниках другой эквивалент употребляется чаще всего в следующих значениях: **I.III.** „переместить/ перемещать“ (ср. пр.: *kam dát tu knihu* - *куда положить эти книги*, *dát květinu na stůl* - *поставить цветы на стол*, *dát kabát do skříně* - *повесить пальто в шкаф*) а **II.VII.** „обеспечить/ обеспечивать сделать что-нибудь“ (ср. пр.: *dát popravit* - *казнить*, *dát zapřáhnout* - *приказать запрягать*, *dát se prosit* - *заставить себя просить*).

В романах М. Кундеры русский глагол *дать* употребляется чаще всего в значении **II.II.** „предоставить/ предоставлять, поручить/ поручать кому что“ (ср. пр.: *nikdo jim nedal rokůpu* - *никто не дал им инструкций*). В указанной группе появилось в нашем анализируемом материале также наличие частичного соответствия между глаголами и несоответствие.

Во всех указанных примерах другой эквивалент на русском употреблялся в значении **I.III.** „переместить/ перемещать“ (ср. пр.: *dát pod hlavu* - *положить под голову*, *dát do obálky* - *сунуть в конверт*) и в большинстве примеров употреблялся и в остальных значениях или фразеологизмах (ср. пр.: *dejte se vusrat!* - *не порите чушь!*).

Наша гипотеза, которая говорит о том, что в русском языке глагол *дать* употребляется по сравнению с чешским языком реже, на основе всех полученных итогов подтвердилась.

SEZNAM POUŽITÉ ODBORNÉ LITERATURY

1. BLATNÁ, R., ČERMÁK, F. *Manuál lexikografie*. Vyd. 1. Jinočany: H&H, 1995, 283 s. ISBN 80-85787-23-7.
2. ČERMÁK, F. Kolokabilita. In: *Encyklopedický slovník češtiny*. Eds. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 217–218. ISBN 80-7106-484-X.
3. ČERMÁK, F. *Lexikon a sémantika*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2010, 357 s. ISBN 978-80-7422-020-3.
4. ČERMÁK, F., HLADKÁ, Z. Kolokace. In: *Encyklopedický slovník češtiny*. Eds. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 218. ISBN 80-7106-484-X.
5. GREPL, M., KARLÍK, P., NEKULA, M., RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 799 s. ISBN 978-80-7106-624-8.
6. HORÁLEK, K., ILEK, B., KOPECKIJ, L. V. *Česko-ruský slovník*. Vyd. 5. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1997.
7. JIRSOVÁ, A., PROUZOVÁ, H., SVOZILOVÁ, N. *Slovesa pro praxi: valenční slovník nejčastějších českých sloves*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1997, 359 s. ISBN 80-200-0618-4.
8. KOPEČNÝ, F. *Slovesný vid v češtině*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, 144 s.
9. KROUPOVÁ, L. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 4. Editor Josef Filipec. Praha: Academia, 2005, 647 s. ISBN 80-200-1347-4.
10. ŠONKOVÁ, J. *Morfologie mluvené češtiny: frekvenční analýza*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 356 s. Studie z korpusové lingvistiky. ISBN 978-80-7106-956-0.
11. TELÍŠKOVÁ, A. *Jazyk a styl v próze Milana Kundery*. Olomouc, 2013. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky.
12. TRÁVNÍČEK, F. *Mluvnice spisovné češtiny. Část II. Skladba*. 3., opr. a dopl. vyd. Praha: Slovanské nakladatelství, 1951, 611 s.

13. VAVREČKA, M. *Ruská slovesa a jejich české ekvivalenty*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007, 151 s. ISBN 978-80-251-1471-1.
14. АНИКИНА, А. Б., КАЛИНИНА И. К. *Современный русский язык. Морфология. Учебное пособие*. Второе издание. Москва: Издательство Московского университета, 1983.
15. ЛОПАТИН, В. В., ЛОПАТИНА, Л. Е. *Русский толковый словарь*. Berlín: Langenscheidt, 1994.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- (5) NEJVÍCE ČTENÝ ZAHRANIČNÍ SPISOVATEL. *Sputniknews.com* [online]. 21.12.2009 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://cz.sputniknews.com/czech.ruvr.ru/2009/12/21/3128252/>

SEZNAM ZDROJŮ EXCERPOVANÉHO MATERIÁLU

SLOVNÍKY

1. HORÁLEK, K., ILEK, B., KOPECKIJ, L. V. *Česko-ruský slovník*. Vyd. 5. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1997. (ČRS 1)
2. KOPECKÝ, L. V., LEŠKA, O. a kol. *Rusko-český slovník I*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. (RČS 2)
3. PAVLOVIČ, A. I. *Česko-ruský slovník: 52 000 slov*. 7., opr. a dopl. vyd. Moskva: Ruský jazyk, 1984. (ČRS 2)
4. PLESKÝ, R., ŠROUFKOVÁ, M., VENCOVSKÁ, M. *Rusko-český a česko-ruský slovník*. Vyd. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. (RČČRS 2)
5. PLESKÝ, R., ŠROUFKOVÁ, M., VENCOVSKÁ, M. *Rusko-český, česko-ruský slovník*. Vyd. 1. Praha: Leda, 1998. (RČČRS)
6. SÁDLÍKOVÁ, M. et al. *Velký česko-ruský slovník*. Vyd. 1. Praha: Leda; Slovanský ústav ČSAV, 2005. (VČRS)
7. ФИЛИПЕЦ, Й., КОПЕЦКИЙ, Л. В., ЛЕШКА, О. *Чешско-русский словарь I*. Первое издание. Москва: Издательство «Русский язык», Прага: Государственное педагогическое издательство, 1976. (ЧРС I)

КНИЖИ

- (1) KUNDERA, M. *Žert*. Vyd. 5. Brno: Atlantis, 1991, 325 s. ISBN 80-7108-007-1.
КУНДЕРА, М. *Шутка*. Санкт-Петербург: Амфора, 1999.
Dostupné z:
https://kontext.korpus.cz/first?shuffle=1&reload=&corpname=intercorp_cs&queryselector=cqlrow&iquery=&lemma=&lpos=&phrase=&word=&wpos=&char=&cql=%5Blemma%3D%22d%C3%A1t%22%5D&default_attr=word&sel_aligned=intercorp_ru&pcq_pos_neg_intercorp_ru=pos&queryselector_intercorp_ru=iqueryrow&iquery_intercorp_ru=&lpos_intercorp_ru=&wpos_intercorp_ru=&fc_lemword_window_type=both&fc_lemword_wsize=5&fc_lemword=&fc_lemword_type=all&fc_pos_window_type=both&fc_pos_wsize=5&fc_pos_type=all&sca_div.srclang=cs&sca_div.title=&viewmode=align
- (2) KUNDERA, M. *Valčík na rozloučenou*. Vyd. 2. Brno: Atlantis, 1997, 246 s. ISBN 80-7108-136-1.

КУНДЕРА, М. *Вальс на прощание*. Москва: Азбука, 2000.

Dostupné z:

https://kontext.korpus.cz/first?shuffle=1&reload=&corpname=intercorp_cs&queryselector=cqlrow&iquery=&lemma=&lpos=&phrase=&word=&wpos=&char=&cql=%5Blemma%3D%22d%C3%A1t%22%5D&default_attr=word&sel_aligned=intercorp_ru&pcq_pos_neg_intercorp_ru=pos&queryselector_intercorp_ru=iqueryrow&iquery_intercorp_ru=&lpos_intercorp_ru=&wpos_intercorp_ru=&fc_lemword_window_type=both&fc_lemword_wsize=5&fc_lemword=&fc_lemword_type=all&fc_pos_window_type=both&fc_pos_wsize=5&fc_pos_type=all&sca_div.srclang=cs&sca_div.title=&viewmode=align

- (3) KUNDERA, M. *Nesnesitelná lehkost bytí*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988, 295 s.

КУНДЕРА, М. *Невыносимая легкость бытия*. Санкт-Петербург: Культинформ-пресс, 1996.

Dostupné z:

https://kontext.korpus.cz/first?shuffle=1&reload=&corpname=intercorp_cs&queryselector=cqlrow&iquery=&lemma=&lpos=&phrase=&word=&wpos=&char=&cql=%5Blemma%3D%22d%C3%A1t%22%5D&default_attr=word&sel_aligned=intercorp_ru&pcq_pos_neg_intercorp_ru=pos&queryselector_intercorp_ru=iqueryrow&iquery_intercorp_ru=&lpos_intercorp_ru=&wpos_intercorp_ru=&fc_lemword_window_type=both&fc_lemword_wsize=5&fc_lemword=&fc_lemword_type=all&fc_pos_window_type=both&fc_pos_wsize=5&fc_pos_type=all&sca_div.srclang=cs&sca_div.title=&viewmode=align

INTERNETOVÉ ZDROJE

- (4) *Český národní korpus - InterCorp*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 31. 03. 2015, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Filologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Ruština se zaměřením na hospodářsko-právní a
turistickou oblast (RHP)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ŠKOLOVÁ Markéta	U Svodnice 474, Hrušky	F12546

TÉMA ČESKY:

Lexikální spojitelnost slovesa "dát - dávat" v češtině a jeho ekvivalenty v ruštině

NÁZEV ANGLICKY:

Lexical collocability of the verb "dát - dávat" in Czech and its equivalents in Russian

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Jindřiška Kapitánová, Ph.D. - KSR

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Vymezení pojmů (lexikální spojitelnost, sloveso) a lexikálního významu sloves dát, dávat.
Sběr primárních materiálů (publicistika, hovorový styl, administrativní styl) a jejich ekvivalentů v ruštině.
Studium odborné literatury na dané téma.
Analýza materiálů a syntéza poznatků, zpracování glosáře.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

ALEKSANDROVA, Z. E.: Slovar sinonimov russkogo jazyka. Moskva 1971
GOLUB, I.: Stilistika russkogo jazyka. Moskva 2001
NOVIKOV, L. A.: Sovremennyy russkij jazyk. Pod redakcijej L. A. Novikova. Sankt-Peterburg 2001
Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy 1. za ved. Bohuslava Havránka. Praha 1961
VAVREČKA, M.: Ruská slovesa a jejich české ekvivalenty. Brno 2007

Podpis studenta:

Markéta Školová

Datum:

20.5.2014

Podpis vedoucího práce:

Jindřiška Kapitánová

Datum:

20.5.2014

ANOTACE

Jméno a příjmení autora: Markéta Školová

Název katedry: Katedra slavistiky

Název fakulty: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Lexikální spojitelnost slovesa dát - dávat v češtině a jeho ekvivalenty v ruštině

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jindřiška Kapitánová, Ph.D.

Počet stran: 58

Počet znaků: 87 580

Počet titulů použité literatury: 15 monografií + 1 internetový odkaz

Klíčová slova: lexém, lexikální spojitelnost, kolokabilita, sloveso, ekvivalent

Charakteristika bakalářské práce:

Tato bakalářská práce se zabývá lexikální spojitelností českého slovesa dát a jeho ruskými ekvivalenty a četností užití jednotlivých syntaktických modelů spojitelnosti daného slovesa ve zvoleném textu a slovnících. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část objasňuje definice pojmů, které následně usnadňují orientaci v dané oblasti. V této části je zmíněna také obecná charakteristika sloves, dále se pak jednotlivé podkapitoly věnují slovesu dát, především jeho významům. Praktická část obsahuje excerpce z děl Milana Kundery spolu s excerpce z lexikografických zdrojů, ve kterých se vyskytují výpovědi s českým slovesem dát a jeho ruským ekvivalentem. Jednotlivé podkapitoly porovnávají výskyt tohoto slovesa v českém a ruském jazyce.

ABSTRACT

Name and surname: Markéta Školová

Department: Department of Slavonic Studies

Faculty: Philosophical Faculty, Palacký University Olomouc

Name of the work: Lexical collocability of the verb dát - dávat in Czech and its equivalents in Russian

Head of the work: Mgr. Jindřiška Kapitánová, Ph.D.

Number of pages: 58

Number of characters: 87 580

Number of sources: 15 monographs + 1 Internet link

Keywords: lexeme, lexical collocability, collocability, verb, equivalent

Summary:

This bachelor thesis deals with the lexical collocability of the verb dát - dávat in Czech and its equivalents in Russian. Next it occupies with using particular syntactic models of the collocability of this verb in a chosen text and dictionaries. This thesis is divided into two parts: theoretical and practical. The theoretical part is about definitions of terms which simplify an orientation in this area, a characteristic of verbs in general, the verb dát and its senses. The practical part contains excerpts from Kundera's novels and excerpts from lexicographical sources in which stand utterances with the Czech verb dát and its equivalent in Russian. In particular chapters it compares an occurrence of this verb in Czech and in Russian.